

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Imago Primi Saecvli Societatis Iesv

Bolland, Johannes

Antverpiae, 1640

Exercitatio Oratoria.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97844](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97844)

biamque interpretabitur, sed alienæ salutis studium: cui nostra si prodesse possit infamia, non subterfugimus profectò (ita nos Deus amet) quin stulti, quin scelerati habeamur, dummodò & absit offensâ Numinis, neque nos animorum nostrorum conscientia condemnet.

Nunc quoniam ad metas peruenimus, & postremus horum secularium ludorum actus (ultimus inquam huius Operis Liber) Flandro-Belgica nostra obtigit; non decet eam reliquis aut gratitudine aut urbanitate esse inferiorem; & spectatores, quorum oculos tandem detinuit, absque misilibus aliquot aut apophoretis dimittere. Itaque hac pauca è litterario penu deprompta subiucimus.

EXERCITATIO ORATORIA.

ORATIO PRIMA

Eucharistica PHILIPPO IV. Hispaniarum Indiarumque Regi, & uniuersæ DOMVI AVSTRIACÆ pro defensione Religionis, & admissâ in Belgium Societate.

I beneficia conferentis animus, magis quam res ipsæ, ponderandus est; & nonnumquam summâ nos deuinctos gratiâ credimus, quòd rem, ceteroqui exiguam, à voluntate non exiguâ profectam intelligimus; in ipso limine hæreo, Philippe Rex Catholice, videoque, quem instituere orationis cursum parabam, minimè ad exitum me posse perducere. Volebam enim tibi, maioribusque tuis, Austriacis Principibus, non referre (quod neque vestra munificentia, neque facultas nostra permittit) sed, quatenus verbis assequi valerem, gratias agere, quòd & Socios illi singulari fauore in Belgium admisissent, tuque in hodiernum diem magno patrocinio tuo vereque Regiâ protectione fouisses. Quod quidem beneficium cum tantum tamque multiplex in se esse conspicerem, vt quibus gratæ mentis significationibus à me explicari possët, vix intelligerem; tum certè si animi vnde prouenit consideranda est amplitudo, planè imparem me sentio, qui rem tantam tamque augustam non dico meritis efferam laudibus, sed vel nudâ narratione proponam. Profecta hæc enim omnia sunt à propriâ illâ Austriacorum pietate; & Christianæ Religionis conseruandæ promouendæque incensâ cupiditate, quam neque vllius eloquentia enarrare, neque ingenium valeat comprehendere. Est illud iam commune orbis iudicium, cui libenter assentior, Austriacæ stirpis eiusmodi esse decora, vt

Austriacorum summam malam defendere & promouere Catholicam Religionem:

generis claritate, potentia magnitudine, opum vi, Imperij vigore, amplitudine, maiestate, cedat omnino nulli. Sed sunt alia augustiora. Nam externas illas laudes verbis extenuatas solent quidam vel naturæ tribuere, vel fortunæ, ut nemo vnus sibi proprias existimare possit. Ac verò eâ gloriâ, quam ex Religionis promouendæ studio consecuti sunt Austriaci, ita gaudent singuli, ut vniuersis nihil detrahant; ita vniuersi, ut propriam singulis relinquunt: neque in huius sese laudis partem aut naturæ aut fortunæ nomen insinuat. Nimirum hoc decus illud est eximium ac verè diuinum, cui omnia non modò cedant necesse est, verum etiam à quo, tamquam perenni felicitatis fonte, omnia in hanc Dommum profecta sunt, hodieque proficiuntur.

*inde omnis
eorum fe-
licitas &
magnitu-
do.*

*Rudolphus
Primus
Imperium
acquisiuit
Religione,
& Ferdi-
nandus II.*

Rudolpho I. (ut antiqua Austriacorum decora recensamus) quid aliud Imperium peperit, quàm veræ cultus Religionis? quid aliud tot deinde nepotibus tradidit, ut iam duodecim, quos prisca illa Roma celebrat Imperatores, ab vnâ Domo Austriacâ superentur? Quid Ferdinando II. oculis quidem nostris nuper erepto, at cuius virtutis species in animis etiamnum viuit, viuetque in omnem posteritatem, quid aliud Imperij coronam contulit primùm, quid deinde seruauit aduersus tot mimicorum validissimos conatus, quid aliud demum Ferdinando filio Romanorum Regi tradendum reliquit? Nam quot, Deus immortalis religiosissimus Cæsar hostium potentissimorum insultibus est impetrus? quot frustra impetrus? Quid autem dico frustra? creuit ab hostium telis Maiestas nixa Religione; estque illud certissimum iustissimumque Æternæ Mentis decretum, vni pietati sacrum hoc Imperium deberi, nullis hominum machinationibus auferendum, sed nouis semper victoriarum titulis illustrandum. Liceat hîc mihi præterire, quod tamen celebrari maximè dignum, quàm singulari ac certâ Dei, suam in Ferdinando causam protegentis, ope septem ipsos hostium exercitus, nihil præter Imperij ruinam molientes, suâ pietate fregerit: pietate, inquam, suâ, nisi Austriacam dicere malimus; neque enim armis militum id vnquam poterat. Educebat inicitâ conspiratione Ottomannicas Gabor Bethinus, Protestantium copias Iagerendorffius, Hungarus Palatinides Hungaricas, Caluinianas Palatinus & rebelles Bohemiæ Ordines in Bohemiâ; in Palatinatu aliam manum Durlachius, Brunsvico-Halberstadtensis aliam, aliam Mansfeldius trahebat. Angebatur optimus Cæsar non amittendi diadematis, sed Religionis opprimendæ metu; pro cuius conseruatione amplificationeque caput suum vltro deuouebat, admirabili & vix posteris credendâ voce, Si meâ, inquit, morte possim promouere Catholicam Religionem, oro Deum ut publicè coram toto mundo ab infami carnifice capite plectar. Itaque non Imperij, ac ne vitæ quidem seruandæ curâ tangebatur, sed Ecclesiæ perhorrescebat ruinas: iamque Regnis suis exutus, vnus vix Viennæ mœnibus defendebatur. Adfuit tamen hisce in angustiis, quæ nunquam abest, augustius notari solita auxiliaris Dei manus: & hostibus propriâ ditione, (quod merebantur) exutis, magnum inde rebus Austriacis incrementum dedit, vnde humanâ opinione certum timebatur exitium. Rursus quid non Imperij vastator Suecus, quid non domesticus hostis Valtteinius, in
vnius

*qui & mi-
rabiliter
retrinit
aduersus
tot hostes:*

*aduersus
Palati-
num aliof-
que cons-
ratos,*

Vnius Domus semper pia, semper inuicta, excidium machinati? Et quidem victoriis iam feroces Caesarianis insultabant; cum ecce tibi inperata ex clade salus Austriacis, hostibus in victoriâ principium ruinae. Casus est, quâ manu nescio (eâ arbitror, quæ pietatem semper protegit) ille grassator, victorque laurum suo sanguine cœuentauit, Austriacam purputam reddidit illustriorem. Nec meliori vsus est fortunâ, quem in Mechleburgi Fridlandiaque Ducem Caesar elegerat; nimia verò ambitio in peruersa consilia pellexerat: eadem die sanguini suo immerfus iacuit, quâ Caesarem solio exturbare se posse crediderat. Tam atroci semel iterumque perfunctus tempestate Ferdinandus, nouâ deinceps serenitatis luce resplenduit, magnisque auctus victorijs Romanum Imperium filio suo, iisdem quibus ipse tenuerat artibus, pietate, inquam, cultuque Religionis tradidit gubernandum. Habuit hunc virtutum suarum fructum in terris sanè vberimum Augustissimum parens tuus, Ferdinande Caesar, quòd te spectarit Sceptri successorem; habetque in caelis nunc etiam vberiore. Tu verò perge quàm simillimus imperare, & (quod facis) haereticorum persequi reliquias; memor eius quod ad Norlingam fufurus perduelles sapientissimè pronuntiare auditus es; Religionem Catholicam non tui modò, sed Regnorum omnium esse fundamentum. Quam sententiam te dignant, haud absimili excepit qui tecum vincebat Ferdinandus Infans Cardinalis, Belgarum columen, cum à belli Ducibus interrogatus quid ita securus animi & fiduciae plenus in praelij pericula se inferret? haud animosè magis quàm piè respondit, quia res agitur Catholicae Religionis. O praeclaram vtriusque Ferdinandi vocem, quæ satis ipsa per se loquitur, cuiusnam sanguinis fuerint Principes qui eam protulerunt! Et erit qui dubitet, quod ipsos Caesares sentire videat, atque ita sentire, vt iniuriam sibi nomini que suo, si quis aliter iudicet, inferri grauissimam interpretentur? Nam quid ego hîc Albertum proferam, Archiducem nostrum, cui eximia pietas Pij Principis cognomentum dedit? bis illi ab Electoribus delatum scimus Imperium: quorsum amabo te? quâ rursus de causâ non suscepit Austriaca pietas, vt offerretur, meruerat, eadem, vt repudiaret, persuasit, exemplo hactenus tam inusitato, vt iure quis ambigat, Albertone sit gloriosius reieciisse oblatum, an Carolo V. susceptum gestumque abdicasse. Sed habeat hic laudem suam, habeat & ille; quâ certè maiori uterque dignus est quàm vt nos constituere valeamus: atque illud interrim conficiamus, non aliâ manu, quàm Religionis, Austriaco vertici vel oblatam vel impositam fuisse Romani Imperij coronam. Quid Burgundiae insignia, Hispaniaeque sceptrum, atque in hoc vno alia innumera, quid tandem in Austriacam Domum deportauit? Maximilianus I. virtus Burgundiam merebatur; obtinuit cum Mariâ Caroli Pugnantis filia, paternarum ditionum vnicâ herede. Philippus I. dignus habitus est cui Castellae Regnum vxor afferret in dotem; etiam apud Atagonas regnaturus, nisi ante Ferdinandum socrum immature moreretur. De Carolo V. Philippi filio, quid dicam? vnum fuisse illum velut caelo missum, qui Religionem acerrimè propugnans, paterni aui Imperium maternis iungeret Regnis? At istud minime nouum est Austriacae

aduersus
Suecum,

aduersus
Fridlandum:

et filio tra
didit.

Praeclara
vox Ferdinandi III.

et Ferdinandi Infantis Cardinalis.

Albertus
Pius Belgarum Princeps Imperium bis oblatum bis repudiavit.

Austriaci Burgundiam meruerunt Religionem.

et Regnum Hispaniae.

striacæ potentia incrementum. Dicamne, ab vno illo in Europâ atque
 Africâ tot Duces, Principes, Reges superatos, captos? dicam Provin-
 cias vel adiectas Austriacorum ditioni vel restitutas? Est ingens illa qui-
 dem, & vix maximis Imperatoribus concessa gloria, sed tamen infra Ca-
 roli fortunam. Debeatur eius virtuti ac Religionis propagandæ stu-
 dio America nouus Orbis: hinc prouincias formauit nouas, hinc noua Re-
 gna constituit, noua Imperia comparauit, vt non immeritò grauissimi
 auctores Orbem illum indigent Carolinum. Tantæ tamque latè dif-
 fusæ dominationi aliquid adijci posse existimabimus? Si quò vterius
 progrediatur habeat Austriaca pietas, habet profectò diuina largitas
 quod apponat. Philippus II. Caroli filius, idemque gloriosæ memo-
 riæ auus tuus, Philippe Rex Catholice, acceptam à patre tot Re-
 gnorum hereditatem quantopere amplificauit solius merito Religio-
 nis, solius fructu pietatis? Taceo Mauritanæ, Æthiopiæ, Arabiæ,
 Persidis littora portusque; prætermitto Carmaniam, Indiamque, nihil de
 aureâ Chersoneso loquor; prætereo insulas innumerabiles: Regna sanè,
 quò nihil dici potest magnificentius, Regna, inquam, quinquaginta
 tria vel tributaria suscepit vel penitus subacta: &, quod est caput, nobi-
 lissima accessit Lusitania. quo vno in Regno aditum est quiddam tot
 bellis per quingentos propemodum annos inuictus Lusitanorum ani-
 mus & arma pepererant. Hæc tanta tamque augusta illius Domus incre-
 menta ex vno Religionis tuendæ propagandæque studio prouenisse qui
 videat, quis non ex animo gratuletur? quis illud non diuinum planè
 existimet, maiusque quàm vt à se dignè speret posse deprædicari? Ha-
 buerunt quidem fortitudinem Austriaci Principes, habuerunt prudenti-
 am militarem, aliasque bellicorum Ducum virtutes, quibus & ma-
 gna suscipere, & gloriosa peragere potuerunt; sed illas ipsas non aliunde
 sibi venisse quàm ex pietate, bonorum omnium perenni scaturigine,
 fatentur. Quæ illorum pietas quàm se longè lateque proferat, &
 quantum illi debeat orbis Christianus, quamquam diximus antè non-
 nulla, & ex tot tantisque fructibus haud difficulter colligi potest; intel-
 ligere tamen penitus qui volet, relegat ille Austriaci sanguinis primor-
 dia, & orbis vniuersi spatia peruagetur; reperiet profectò vbique gen-
 tium, vbique terrarum amplissima huius Familiæ merita. Iam tum
 olim Carolo V. imperante, solum Mexicanum (quod vnum est ex octo
 & decem Americæ Regnis) octoginta numerabat Monasteria. quot
 nunc accessisse credimus, vtroque transmarino tractu qui Austriaco pa-
 ret Imperio? quot vbique dotata Sacerdotia? quot constituta Canonico-
 rum Collegia? vt de scholis, de Seminariis, Academiis, vt de xenodo-
 chiis, pauperum receptaculis, infantium domibus, nihil loquar; in solâ
 Occidentis Indiâ sacrorum Præfulum fundata Sacerdotia amplissima
 ditissimaque omnino quadraginta, satis luculentum exhibere mihi vi-
 dentur Catholice Austriacæque pietatis testimonium. Quid si iam co-
 rum, qui ex hoc orbe in illas terras Religionis promouendæ causâ ex
 omni Ordine destinantur; si eorum, qui postquam aduenerunt copiosè
 illic aluntur, inire numerum contendam, cuius vniquam eloquentia
 referendæ gratiæ par erit? Fuit cum è Sociis amplius centum vnâ classe
 transmit-

& nouum
 Orbem,

& Lusita-
 niam In-
 diasque.

Exempla
 Austriacæ
 pietatis.

Quot Epi-
 scopatus,
 Monaste-
 ria, &c.
 fundarint.

transmitti; fuit, cum amplius quinquaginta ducatorum millia, Philippe ^{Quantum}
 Rex, vno anno in hunc usum numerari iuberet. At quantulum istud ^{pecunia-}
 est ad ea quæ in alios quorundam Religiosos Ordines, in alios per vni- ^{rum Rex}
 uersam illam plagam Euangelij disseminatores liberalissimè profundis? ^{expendat,}
 ad quadringenta ducatorum millia in sacre Legis præcones, ad Philip- ^{ut Euan-}
 pinas, quæ pars nec maxima est nec præcipua, transfuehdos, iamdu- ^{gelij lux}
 dum est quod suppeditasti. Sentis nimirum, sentis id ipsum, Rex Ca- ^{ad barba-}
 tholice, quod Philippum Prudentem, auum tuum & sensisse, & de ^{ros defera-}
 ingenuitâ illius terræ inopiâ malè ominantibus respondisse accepimus, ^{tur.}
 nullos sumptus in Christiano proferendo nomine vel graues censerî ^{Præclara}
 debere, vel vanos; neque Indiarum tantum, sed & Hispaniæ thesauros ^{vox Phi-}
 vel in vnus aræ, vel in vnus hominis Christiani conferuationem bene ^{lippi II.}
 ac prudenter effundi. Dicitur herculè Regium, Catholicum, Austria-
 cum, & quod omnem fauorem gratiæ animi testificationem ab ho-
 minibus, ac pænè dixerim à Deo, extorqueat / quod quàm non verbis
 tantum, sed & auito exemplo reipsâ præstes, cum earundem insula-
 rum, tum exterorum Iaponiæ, Chinæ, aliorumque Regnorum per ido-
 neos Sacerdotes procurandâ salute satis superque declaras. Et quoniam ^{Quanto-}
 aliena Regna nominauimus; si remota illa relinquentes, ad Europam ^{perè Reges}
 nostram conuertamur, quid magis Austriacam Catholicorum Regum ^{Austriaco-}
 commendat pietatem, quàm tot iam annis contra Imperij dicam an- ^{Catholici}
 Ecclesiæ hostes vi auroque sustentata in Germaniâ bella? tot instituta ^{Religionem}
 Anglorum, Hibernorum, Scotorumque per diuersas Prouincias Colle- ^{promote-}
 gia, Seminaria, Cœnobia? Non ego hîc singula recensebo, ac ne de Hi- ^{rint in}
 spaniis quidem agam; peruulgata iam illa sunt, & me Belgium meum ^{Europâ,}
 iam diu vocat, in quo vno omnem Catholicæ rei tuendæ curam & ^{præferim}
 studium expressisse adhuc videntur Reges Catholici, memores, & ^{in Belgio.}
 genus se inde ducere, nec ignari nullum se Belgis suis maius præ-
 stare posse beneficium, quàm seruatæ Religionis. Quid enim? præ-
 ter veteres Antistitum sedes nouæ quatuordecim erectæ fundatæque: ^{Eo sine}
 recepta continuo promulgatæque per Belgium, contempto rebellio- ^{quatuor-}
 nis periculo, Concilij Tridentini placita: tot erecta nuperrimè Re- ^{decim noni}
 ligiosis ex omni gente Familiis, atque huic etiam minimæ Societa- ^{Episcopa-}
 ti nostræ domicilia, an non satis loquuntur nihil prætermisum quod ^{tus erecti,}
 ad Belgarum animos in auitâ verâque fide retinendos pertineret?
 Iam ad coercendam delendamque hæreseos prauitatem, qui sumptus, ^{& bella in}
 qui labor magnus visus est per hæc bella, quæ, nisi Religionis causa ^{hereticos}
 ageretur, teste Sixto V. Pontifice, iam dudum nulla essent in Belgio? ^{gesta,}
 centum & octoginta auri milliones ante annum huius sæculi sextum ^{maximo}
 decimum in bello Belgico, veriùs dicam Catholico, consumptos scri- ^{argentis &}
 bebat ipse ad Paulum V. Papam Philippus III. pientissimus idemque ^{sanguinis}
 fortunatissimus pater tuus, Magne Rex; vt omittam impensas iam inde ^{impendio.}
 in hodiernum diem factas. Sed nimirum vniuersas Indiarum diuitias
 prodigere, Hispaniam tuam opibus virisque nudare potes; hæreticis
 non resistere, Religionem non defendere non potes. Atque hoc est vo-
 tum illud, quod te, exemplo Regibus omnibus imitando, quotidie
 Deo facere intelleximus: hoc est quod, obstupescantibus quotquot è fa-
 cris

Strada de
Bello Belg.
Decade I.
lib. 4.
*Præclara
vox Phi-
lippi II.*

cris profanisque Ordinibus aderant, tuum auum concepisse audiui-
mus, cum intelligeret haud debere se quidem, at posse tamen citra om-
ne piaculum, maiori auertendo malo, liberum Religionis usum peten-
tibus indulgere Belgis. in genua enim ante CHRISTI è cruce penden-
tis simulacrum prouolutus, in hanc vocem erupit: *Ego verò diuinam
Maiestatem tuam oro quesoque, Rex omnium Deus, hanc vt mihi mentem per-
petuam velis, ne illorum, qui te Dominum respuerint, respiciam dici me aut
esse dominum acquiescam.* Itane verò, Philippe? adeone parum politicis do-
cumentis es imbutus? adeone nominis oblitus tui, quo te Prudentem
omnes appellant, vt, negatâ, quam vocant, conscientie libertate, malis
amittere, quàm concessâ seruare nobilissimas Prouincias, partem mag-
nam Regij patrimonij, & (si absque inuidiâ licet dicere) pulcherri-
mam coronæ tuæ gemmam? Fuit enim verò, fuit altior tibi mens,
& supra sæculi prudentiam prudens, quæ politicas rationes haud aliter
probabat, nisi quæ erant & Christianæ; non tam sollicita, ne quid detri-
menti Status, quàm ne Religio pateretur. Hæc diuina sapientia, quæ mul-
tis saluti fuit, verè sapientem te fecit; eadem (vt paulò antea vidimus)
fecit fortunatum: quæ quamdiu in posteris erit tuis (erit autem in
omne tempus, si modò ex duorum qui te secuti sunt Regum constan-
tiâ liceat de vniuersâ posteritate augurari) stabit Domus & potentia
Austriaca; nec stabit modò, sed quotidie seipsâ maior dabit publicum
orbi documentum, Regna Regnorumque incrementa certissimum esse
præmium Religionis.

*Eo fine ad-
missa in
Belgium
Societas,*

Nunc ad cursum suum, vnde abrepta est, reuocetur oratio; illudque
fateamur aliquando, à Catholicis Regibus non auro hactenus, non ar-
mis, non sanguini esse parsum in oppugnandâ hæresi, monstroque illo
tot capitum in suis Batauiæ paludibus obruncando: adhibita esse hac-
tenus adhiberi que consilia non salutaria minùs, quàm potentia, ad
Belgarum populos in auitâ fide, hoc est, in vnicâ ad salutem viâ reti-
nendos. Quæ omnia licet eiusmodi sint Austriacæ pietatis argumenta,
vt meritò ea omnes suspiciant & admirentur, nemo dignè eloqui se
posse confidat; illud tandem quò satis efferam, & quoniam omnino ta-
cere non possumus, quibus grati animi significationibus commemora-
bo, quòd in Belgarum procurandâ salute Sodalibus nostris vt voluerit
administris? fatetur enim in Hispaniis, fatetur in Italiâ, Siciliâ, Germa-
niâ, aliisque regionibus plurimum se debere Austriacis Regibus Impera-
toribusque Societas: nos verò, qui in hoc Belgio viuimus, qui faculta-
tem nostræ hîc explicandæ industriæ non aliis secundùm Deum refe-
rimus acceptam; agnoscimus eò plus Catholicis nos Regibus Principi-
busque debere, quò & ipsi de Belgio in veræ Fidei cultu conseruando
plus laborare visi sunt, & præcipuo nos ob eam causam studio admi-
serunt, susceperunt, sustentarunt. Quo non obsequij debito sibi Socie-
tatem obstrinxit Philippus II. Rex sapientissimus, qui delectatus eo fru-
ctu, quem è Societate passim per Belgium decerpi videbat, anno præ-
teriti sæculi octogesimo quarto non tantùm insigni eam encomio ex-
ornauit, sed publico etiam diplomate potestatem fecit toto Belgio Do-
mos & Collegia fundandi? Quid non Alexandro Parmensi, quem ge-
minæ

minæ pietatis, hinc Austriacæ, illinc Farnesianæ participem fecerāt no-
 bilissimus utrimque sanguis, erepta ex hostium manibus debet hæc pa-
 tria? quid non Societas? tot ille arces ad hæreticorum ausus retunden-
 dos, quot Sociorum Collegia se numerare gloriabatur, itaque fouebat
 illa non affectu solo, sed præcipuâ quadam liberalitate subleuabat. Si sine
 vniquam Belgis excideret Albertus? viuet profectò, viuet propter æternâ
 Regiarum virtutum monumenta: Socij certè numquam de tanti Prin-
 cipis laudibus conticescent. Quoties ille Dunkercam, quoties Siluam-
 ducis & Ruræmundam, illic vt firmaret, hîc vt collocaret Societatem,
 manu etiã propriâ exaratas misit commendatitias? Quantum nobis
 auctoritate suâ Hallis, quantum liberalitate profuit Winocibergis?
 Quid illius Serenissima coniux Isabella Clara Eugenia? quam non So-
 cietatis Belgicæ sedem materno affectu complexa fuit, materno sinu fo-
 uuit, maternâ aluit pietate? Quid Princeps Cardinalis, quo nunc fruimur,
 Ferdinandus, qui, vt sanguine tibi, Philippe Rex, proximus, ita virtu-
 te, &, quod nunc agimus, nostri Ordinis amore? Sed in te vno, vt de
 ceteris taceam, quantoperè mea laboraret oratio, si beneficia vellem non
 exornando profiteri, sed percensere numerando? Ipsum Belgium, mihi
 crede, omnes quæ tibi parent Prouinciæ gratias agere gestiunt, quod
 per Societatem IESV, te auspice, te tutore, in Austriacâ eademquæ
 Catholicâ Fide aliquâ ex parte sint confirmatæ; quod solatium mœstis,
 quod dubiis consilium, quod disciplinam rudibus, directionem aber-
 rantibus, desperatis inuenierint salutem. Non est vel tam desertus ho-
 mo in mari, vel tam afflictus in terrâ, quin si Sociorum quempiam è
 voluntate suâ sibi adesse sentiat, gratissimis Maiestatem tuam appre-
 cationibus prosequatur. Omnes quotquot aliquem è labore nostro fru-
 ctum percipiunt, dicere se satis posse negant, quantum sibi, quantum
 suis, quantum toti patriæ profueris, Socios à maioribus tuis admissos
 susceptosquæ, contra peruersorum machinationes tuendo fouendoquæ.
 Nos verò, Rex Catholice, & probè intelligimus tantum nos debere,
 quantum soluere non valemus; &, quod in nobis est, animum tibi
 nostrum, vocem, operam, vitam denique ipsam, seu in præliis terrâ ma-
 rique apud milites, seu in carceribus & xenodochiis apud ciues subdi-
 tosquæ tuos, ponendam deuouemus, tantò lubentiùs, quanto citiùs
 exigendam speramus. Semper enim gloriosos vos dixi, dicamquæ,
 quotquot aut in castris aut in mari animam reddidistis Socij: vestra illa
 virtus potentius me stimulat, quàm Themistoclem trophæa Miltiadis,
 nec enim pro Rege potuistis cadere, nisi vnâ pro Deo, proquæ sanctissi-
 mâ Religione, cui vni Regis arma in Belgio seruiunt, caderetis; nihilo
 sanè ignobiliores iis, quos Christianam professos Fidem barbâra tyran-
 norum iugulauit immanitas. Tu autem, Philippe Rex, traditum tibi
 à maioribus inde vsquæ à Rudolpho Habsburgico patrimonium pieta-
 tis, quo vno satis es diues, quodquæ omnibus Regnis tuis præstat, imò
 quod Regna tibi omnia peperit, perpetuò serua; ac filio tuo, Principi
 nostro, transcribe veram Austriacæ Domus hereditatem. Quin & no-
 strâ in eam rem, quod tui iuris est, operâ in Belgarum Prouinciis vt
 perge, experturus profectò, quamdiu sudor erit sanguis, à Sociorum ne-

XXXXX

mine

et promotâ
 à Regibus
 Principi-
 busq; Au-
 striacis:

ab Alber-
 to & Isa-
 bella,

à Ferdin-
 ando
 Principe
 Cardinale.

Quid Bel-
 gum Regi
 debeat
 ob susten-
 ratam in
 eo Societa-
 tem.

Societas
 Belgica se-
 ipsam Regi
 debet, quod
 libens &
 grata ag-
 noscit.

mine tuam Religionisque causam vel in præsentis mortis discrimine deferendam.

ORATIO SECUNDA

Parænetica ad restaurandam in Belgio pristinam pietatem.

*Miseria
ad spectus
commiserationem
excitat.*

*Herodot.
lib. 3.*

SI qua vlllo tempore miseranda rerum facies oculis subiecta vim habuit, aut ad mouendam intuentium commiserationem, aut ad animos indignitate rei percellendos, eorumque opem implo- randam qui in rem communem aliquid conferre possunt; ea sanè est afflictissimi Belgij nostri calamitas, vt cum quauis præterito- rum sæculorum fortunâ in contentionem venire posse videatur. Fe- runt olim Zopyrum, toto corpore mutilum ac lacerum, consueque Babyloniorum animos ad commiserationem flexisse, vt etiam summa rerum ipsi aduersus Dariam committeretur; & tamen tragicam ille fabulam mentiebatur: nobis profecto seria tragicaque sunt omnia, nul- lusque ludus luditur. M. Antonius aliquando sanguinolentam C. Cæ- sariis tunicam pro concione ostentans, Romanorum animos in par- ticidas vindictæ studio inflammavit: & tamen quantum interest in- ter eius necem, qui dominandi cupiditate Rempublicam pessumde- derat, & calamitosissimam patriam nostram; non externorum magis quam impiis filiorum pedibus conculcatam? Denique ferunt Cresi Lydorum Regis filium, expugnatis à Cyro Sardibus, cum videret mili- tis cuiusdam mucronem parentis sui iugulo imminentem, naturæ vin- cula extremo conatu perripisse, & cum in illum vsque diem mutus & elinguis fuisset, magnitudine periculi percussus vocem primam paren- ti salutarem à seipso extorsisse: at certè maior nos charissimæ patriæ nostræ fortuna percellit. Quas igitur in vnus discrimine, & quasi ca- lamitatis particulâ, voces doloris indices pietas expressit; eas à me po- tiori iure licet infante, ac dicendi imperito, sibi charissima patria no- stra deposcit in malorum calamitatumque genere vniuerso: cum non vnus intentus iugulo gladius cernitur, non vnus clades aut orbitas ti- metur; sed immerfus vrbium cruori mucro grassatur, & plurimorum or- bitas oculis obijcitur: cum non exiguâ Belgij parte, nulla iam rerum sacrarum reuerentia, cum diuina & humana iura omnia pedibus obte- runtur. Sanè durus ac ferreus, imò naturæ communis expers, non im- meritò videretur, qui in tantâ calamitate non dico aliorum prohiberet lacrymas, sed non indulgeret suis. Ergo ne similis mihi crudelitatis no- ta inuratur, si quam oculis vestris compendio subiecti, Belgij nostri ca- lamitatem tacitus præteriero; hortabor precaborque vos, vt optimæ parenti filij, castissimæ Religioni orthodoxi, tot animarum pereuntium periculo alienæ salutis auidissimi, quanto potestis studio industriæque succurratis: vt, vobis adnitentibus, antiquus ille Religionis splendor postliminiò elucescat, quem hæctenus ex historiarum monumentis po- tius coniecturâ assequi, quam oculis licuit vsurpare.

Quod olim in votis habuit magnum illud Ecclesiæ columen Augu- stinus,

stinus, vt Urbem orbis victricem cerneret deuictarum ciuitatum spo-
 lis referam, domitarum gentium exuuiis locupletem, Africani, Pom-
 peij, Cæsaris, Octauiani Augusti nobilitatam triumphis; & vt verbo
 cuncta complectar, in vnius vrbs ornamenta profusum, quidquid o-
 pum diuturnâ felicitate orbis terrarum congeserat vniuersus: id ego
 hodiernâ die non absimili voto libenter paciscerem; nimirum vt Belgi-
 cam nostram, non Martis insignibus toto orbe celebrem, sed, quod lon-
 gè præclarissimum victoriæ genus est, proscripâ idololatriâ, impietate
 debellatâ, prostratâ vitiorum acie, aut sanctissimis legibus coërcitâ, de
 hoste longè perniciosiore, imò & de seipsâ, triumphantem mihi con-
 templari liceret. Quæ tametsi iam inde à temporibus Apostolorum
 (missis, ab eorum Principe, Materno aliisque viris Apostolicis) à ^{Belgium}
 barbarie ad humanitatem, à bellicâ ferociâ ad pacis studia, moref- ^{olim reli-}
 que Christianis dignos, traduci cœperit; femina tamen hæc tantum- ^{gione sto-}
 modò quædam fuerunt, quæ deinde à Siagrio, Seruatio, Eligio, Wille- ^{rui.}
 brordo aliisque Præsulibus exulta, addo etiam Liuini, Piat, Bonifa-
 cij, similibumque Heroum, non sudore tantum, sed etiam sanguine ir-
 rigata, in latissimam segetem exerescerent. Tum verò, Deus immorta-
 lis! quàm pulchrâ, quàmque latâ metamorphosi gens illa, quæ prius
 inculta atque horrida nihil nisi ferociam ac truculentiam spirabat, ad
 omnem virtutem atque honestatem Christianis legibus ac præceptis
 est instituta! & quæ prius nil nisi siluas ac spelæa ferarum nouerat,
 quanto ardore religiosissima templa frequentare cœpit! quid dico fre-
 quentare? imò etiam splendore Regibus inuidendò excitare? Quàm
 lata passim videre erat erumpentia virtutum germina? quàm splendida
 candicare virginitalis lilia? quàm grati odoris propagari Monacho-
 rum atque Anachoretarum violas? Sed nec rosæ defuerunt, effuso in
 causâ Fidei sanguine purpuratæ. Immensi laboris fuerit, singula vel
 numerando percensere: sed neque mihi propositum est totius retro
 acti temporis effigiem vobis repræsentare. Vnum è pluribus at-
 tis Christianæ sæculum ab anno scilicet sexcentesimo vsque ad se-
 ptingentesimum paucis adumbrabo. Cuius Annales dum percurro, vix ^{Belgarum}
 ipse rebus compertissimis ac testatissimis fidem adhibeo: tantum san- ^{sanctitas}
 ctitatis florem in tantillâ terræ particulâ (quantam Belgica nostra leu- ^{septimo}
 cas non amplius LX. quâ latissimè patet, protensa complectitur) tantillo ^{saculo.}
 tempore succrescere potuisse. Illud fidenter dicam, nullam me toto
 orbe Christiano Prouinciam nouisse, etiam altero tanto terrarum spa-
 tio ampliorem, quæ, si Martyres excipias (quorum æquè facilè millenos
 ac singulos vnius alicuius tyranni mucro demersit) tot sanctitatis lu-
 mina, aut astra potiùs, sacris Ecclesiæ fastis adscripta, cælo transmiserit.
 Quis affirmanti fidem habebit, nisi qui fastos ipse euoluerit, vix totis
 centum annis floruisse non tantum sanctimonix famâ, sed & miraculo-
 rum gloriâ centum ac viginti vtriusque sexus illustrissima capita? è qui-
 bus si Liuinus, Lambertus, Leodegarius, Ewaldus, aliique fortè duo-
 decim sanguinis sui purpurâ nobilitantur; non minùs tamen quàm ce-
 teri omnes, totius vitæ laudabiliter actæ meritis in censum veniunt.
 Quid ego ex hoc numero sanctissimos Antistites commemorem, Acha-
 rium,

rium, Theodoricum & Eligium Neruorum, Chilianum Atrebatensium, Audomarum Morinorum, Aubertum & Gaugericum Cameracensium, Amandum & Lambertum Traiectensium, Willebrordum Ultraiectinorum? Quos viros? quæ Religionis oracula? quæ virtutum decora sæculum vnicum orbi terrarum dedit? vt agnoscatis Fidei nostræ ac pietatis semina longè lateque iacta, tantò fecundiora in suis segetibus adoleuisse, quò solertiore industriâ exculta, & maiori colonorum curâ subactâ glebâ fuerunt excepta. Sed nusquam vberior ac latior hic operæ fructus emicuit, quàm in religiosissimis Cœnobaritarum cœtibus, sacrarumque Virginum gynæceis toto Belgio hoc sæculo exciatis. Quis celeberrima palatia dicam an Cœnobita & Asceteria ignorat, Blandiniense, Sithiacense, Amandinum, Latiense, Marchianense, Aquicinctinum, Maricollense, Hannoniense, Lobienfe, ceteraque quorum numerum inire ipsa copia non permittit? Quis non admiratur illos nobilissimarum Virginum cœtus Canonicis legibus adstrictos, Montensem, Niuellensem, Malbodiensem, Andanensem, ceterosque non Religione magis quàm maiestate venerandos? Sed ipsos potiùs Cœnobiarchas & sacrarum Virginum Antistites libet admirari, Amandum, Bertinum, Floribertum, Winocum, Donatum, Babolenum, Ursinarum, Dodonem, ceterosque non impares opinione sanctitatis: itemque Waldetrudem, Gertrudem, Aldegondem, Odiliam, Eusebiam, Beggam, ceterasque, quas numerus, non vitæ merita, silentio iubent præterire. Et cui dubium nunc esse poterit, infinita per vniuersam Belgicam illo sæculo sub talibus pietatis cultoribus pullulasse sanctitatis germina, præsertim si animaduertit, cum tot viris religiosissimis totam pænè Belgicam nobilitatem de sanctitatis gloriâ decertasse? Magnum enim in omnem partem momentum habet virorum matronarumque Principum exemplum: & quod magnis auctoribus commendatur, pulchrum id subditi atque expetendum ducunt. Ingreddimini ergo tantisper hoc virtutum viridarium, & inter Belgicæ nobilitatis decora florem aliquem fructumque pietatis hinc illinc decerpite. Neminem proferam, nisi cominuni Ecclesiæ suffragio Calitibus adscriptum. Videte igitur Bauonem Hasbanix Comitem, optimis facultatibus in pauperes erogatis, intra rusticum mapale pœnitentiæ gratiâ inclusum. Videte sanctissimam Adalbaldi Principis Duacensis familiam, eiusque vxorem Rictrudem, liberosque Maurontum & Eusebiam non minori sanctitatis gloriâ illustres. Quid S. Pipinum Landensem, Brabantix Ducem, producam, eiusque coniugem Itram? quid S. Vincentium Hannonix Comitem, eiusque coniugem Waldetrudem? qui non contenti quatuor liberis sanctitate conspicuis, Landrico Meldensi Episcopo, Madelbertâ, Aldetrude & Denclino, plurimos insuper vterque CHRISTO aggregarunt. Omitto illustrissimam B. Witgeri Comitis & Amelbergæ familiam, in quâ Ablebertus Cameracensis Episcopus, Reinildis, Gudula & Pharaildis acceptam à parentibus gloriam propriis vitæ meritis amplificarunt. Taceo Wandregisilum sub Dagoberto Gallix Comestabilem sponsæ suæ persuasisse, vt sanctiores virginitatis nuptias cum CHRISTO pacifcerentur: & ne fragilior sexus

*Nobilitas
Belgica
sancta.*

hac

hac laude videatur inferior, tantumdem eodem saeculo nobilissima Bertilia marito suo Gutlando persuasit. Taceo viduas generosissimas Bertam & Beggam: quarum illa post obitum mariti è Regio sanguine cum filiabus Gertrude ac Deotilâ Religiosam vitam professa est; hæc post mortem Pipini Herstalli, Brabantia Ducis, nobilissimis virginibus Andanensibus ad eximiam vitæ sanctimoniam exemplo præiuit. Taceo denique Basinum, Ludocum, Winocum, omnes Regij sanguinis, aliosque complures, ne immergar in hoc laudum oceano. Post tot illustra sanctitatis monimenta, post tot nobilissima fidera subditis ad omnem virtutem ac pietatem prælucentia, an mirum cuiquam videbitur, horridas illas Belgicæ nostræ filias tam cultis moribus tamque præstanti religione effloruisse? an obstupescet tot religiosissima templa excitata, tot Cænobia insigni munificentia dotata? Fateor hæc talia esse ac tanta, vt vix opes Regiæ tantæ liberalitati suffecturæ videantur: & tamen floruit Belgium post tantam profusionem, non opibus minus atque copiis, quam pietate ac religione. Neque enim liberalibus in Deum animis fortunarum dispendium est pertimescendum. Nimis à ratione foret alienum, amoris ac beneficentiæ contentione inter Deum & hominem institutâ, minus aliquid à Deo, quam ab homine præstari. Itaque cum posterioribus saeculis non solum eximiâ pietate & liberalibus disciplinis, & artificum industriâ, & omnium penè gentium commerciis, denique nullo non ornamentorum genere Belgica nostra emineret, & ad cumulum huius felicitatis alta pax accessisset, diuersarum Prouinciarum incolis per pacta connubialia Principum sub vnus imperio coalescentibus; ita omni genere laudis inclarescere cœpit, vt quæ prius imitatione siluarum suarum horridis incultisque mentibus abundare credebatur, tandem velut paradisi Dei meruerit appellari, & illud Isaia vaticinium, tamquam de se pronuntiatum, audire: *Non vocaberis ultra Derelicta; & terra tua non vocabitur amplius Desolata: sed vocaberis Voluntas mea in eâ, & terra tua Inhabitata: quia complacuit Domino in te.* Sed non tulit tam secundos rerum successus humani generis aduersarius: & cum tam firmum ac munitum iam conspiceret Belgarum statum, vt externis viribus vix labefactari posse crederet; illos ipsos in exitium suum armauit, vt clades quæ ab hoste externo timeri non poterat, à domestico inferretur. Hanc in rem prima ac promptissima eius improbitati arma suppeditauit, quæ ferè ad euertenda Regna solet, nimia felicitas. hæc enim animos primùm inusitato fastu inflauit, & antiquæ simplicitatis contemptum inuexit: accessit deinde luxus conuiuiorum, qui Sybaritarum leges saperet. hi enim ad solennes epulas toto anno conuiuas, vt se compararent, præmonebant: at Belgæ nostri in quibusdam emporiis eousque ventri atque abdomini erant mancipati, vt ad apparandum vnicum solenne conuiuium, totis sex mensibus trium cocorum desudaret industria. Sic paulatim perfractis temperantiæ atque honestatis repagulis, libidini frena laxata sunt. quæ quidem eos primùm corripit, quibus opes & copiæ vitiorum potius quam virtutum fomitem subministrabant; sed mox latius serpente contagione, non tantum promiscuos hominum cœtus, sed sacratiora

*Hæresis
maxima
caussa mi-
seriarum
Belgij.*

contubernia peruagata est: In hanc materiam cum præterito sæculo funesta illa hæreseos fax adhæresceret, quæ non incendia toto Belgio excitauit! quàm luctuosam patriæ nostræ vastitatem intulit! Venerunt è fæce turpitudinum noui isti Euangelij, si Superis placet, præcones, nullâ morum probitate, nullâ sanctioris vitæ disciplinâ, nullâ pietate aut religione ad populum commendati (quales olim viri Apostolici maioribus nostris Fidei facem præluserunt) sed versipelles, flagitiosi, palàm incorruptum Dei verbum iactantes, clam verò Fidem ac religionem, imò perfidiam, vitæque licentiam quæstui ducentes. Qui cum timorem ac reuerentiam Numinis animis excussissent, quidlibet impune perpetrandi licentiam ac temeritatem inuexerunt. Nec vnum noxæ genus propagatum est; sed rapinæ, libidines, dissidia, rebelliones, sacrilegia, denique diuini humanique iuris contemptus, velut disiectis aggeribus, patriam inundarunt. Ac primùm quidem huius mali labes extremis limitibus se continuit, ac priuatorum parietibus circumscripsit, quasi experiretur: sed paulatim eorum, quibus Ecclesiæ moles incumbabat, partim dissimulatione, partim fœcordiâ, partim etiam perfidiâ, ad ipsa viscera penetravit, totoque se corpore diffudit; ac funestum illud incendium concitauit, quo etiamnum videmus & gemimus nobilissimas Belgij Prouincias conflagrare. Tanti stetit à primis finibus pestem non arcuisse; quæ impiâ dissimulatione corroborata, modum nullum accipit, stragemque edit, quantam vult ac potest, non quantam permiseris. Hinc enim (vt per malorum compendia præcepta feratur oratio) crudele illud bellum exarsit non Belgij, sed orbis prope modum vniuersi. siue enim Duces aspicias, Europa in partes abiit: siue milites, hinc & inde Belgarum robur; & prout sunt diuersa partium studia, hinc Hispanicæ Italicæque militiæ flos, inde quotquot heterodoxis aut impietatis commercio aut politicâ ratione copulantur: siue tempus, iam septuaginta annis vnus belli incendium grassatur, cum nullum apud Romanos diuturnius fuisse legamus bello Mithridatico, quod vix quadraginta annos tenuit: siue locum, tantilla terræ portio tam latè patentis belli area est, tot tragœdiarum orchestra, totius Europæ non inuentum sepulchrum, tot Principum ac Ducum clade funestatum. Non circumducam auditores meos per singulos huius palæstræ campos funeribus infames; vnica Ostendana obsidio vtrique parti centum millium hominum internecone stetit. Quid ego hîc excidia vrbium commemorem? quid agrorum populationes? quid publica latrocinia? quid priuatorum direptiones? quid sanctissimorum templorum euerfiones? quid illatam nobilissimis Prouinciis vastitatem, & quod meritò quilibet admiretur, congestis in Belgium totius orbis diuitiis, extremam paupertatem? Olim nullâ vnciâ, imò ne teruncio quidem auri Hispanici submisso, cum Principum plerique panè dixeram Regias opes Cœnobiis templisque priuati largirentur; florebat tamen Belgium, opesque suas ac felicitatem vix capiebat. Nunc religiosissimis templis ac florentissimis Cœnobiis hæreticorum furore ac infatiabili quorundam cupiditate direptis ac euerfis, quamuis submissis in annos singulos auri Perûani modò tricies, modò quadragies, modò quinquagies

Belli Belgij origo.

mala.

gies centenis millibus aureorum; exhausto tamen Reipublicæ arario, ac priuatorum fortunis partim accisis, partim profligatis, vix paupertatis suæ modum causamque assequitur, magnas inter opes inops. Hoc nimirum ad cumulum ruinæ nostræ debuit accedere, vt ne quidem inter tot tantasque miseras Belgica nostra misera aut commiseratione digna censeretur. Vtinam aliquis saltem Marcellus inter patriæ nostræ rudera circumferret oculos; quem ferunt, captis à se Syracusis, nobilissimæ quondam vrbs cladibus illacrymasse. Gratulor tibi, Syracusana ciuitas: video enim in tantâ clade aliquam tibi gratulandi relictam esse materiam. si tibi incolumi stare non licuit, lentè tamen leniterque sub Marcello hoste tam mansueto cecidisti, qui & lacrymas tibi cadenti impendit; & ne quid grauius peccaret militaris furor, seuerâ lege sanxit. At miseriis nostris non hostes tantùm remoti, sed vicini etiam spectatores illudunt; & ab iis, quos minimè decuit, ad diripiendas exuuias concurrunt: nec desunt in quibusdam Belgij Prouinciis, qui matris suæ calamitosissimæ bustis insultent, & humili nimis loco se stare arbitrentur, nisi supra patriæ suæ ruinas pedem posuerint. Sed inter cetera quæ recensuimus tristitia sanè ac luctuosa, nihil æquè deplorandum, quàm supremi Numinis reuerentiam obsoleuisse, sacra cærimoniasque conculcatas, veræ ac genuinæ Fidei sementem peruersis hæreticorum dogmatibus quasi spuris seminibus adulteratam: morum honestatem, pudorem, Religionem denique ac pietatem, non paucis regionibus impotenti hæresos dominatu esse proscripta, denique nescio quam barbariam multis locis inuectam. Hæc si segnes & ignaui dissimulamus, R. R. Patres, profectò nulla in nobis veri zeli scintilla residua est: si non his tantis dispendiis ad diuini honoris vindicias excitamur, si non ad hæresim expugnandam, & profliganda vitia, in solem, in puluerem, in aciem prodimus; nullum veræ laudis gustum habemus. Aut si tanta diuinæ Maiestatis iniuria, tot animarum perniciēs, tam luctuosa patriæ nostræ facies excutiendo torpori nostro non sufficiunt; quos tandem stimulos expectamus? Legimus olim, euerso religiosissimo illo simulque augustissimo Solymorum templo, Deum præcepisse Ezechieli: *Fili hominis, ostende domui Israël templum, & erubescant ex omnibus que fecerunt*: populum autem, tam funestâ specie obiectâ, in se suaque scelera, tamquam miserandi illius excidij causam, iusto dolore exarsisse. Quid nos autem, quibus non propria tantùm, sed etiam populi peccata deploranda incumbunt? quo tandem animo erimus inter tot religiosissima templa in parietinas ac rudera conuersa, inter tot millia animarum in exitium ruentia sempiternum, ceteraque nimis luctuosa, quæ adhuc oculis nostris animisque quotidie obuersantur? Si apud eos verba facerem, quorum flagitia vindicem Dei manum in Belgicam nostram armarunt ac prouocarunt, exprimerent fortassis hæc eius vulnera pœnitudinis lacrymas, & has Thesei quondam voces:

*O patria! tales intuo vultus tuos?
Talesque feci?*

Nunc cum ad Religiosissimos Patres tota hæc referatur oratio, quid minus sperare possum, quàm sinceræ commiserationis affectum? Illud verò

Belgij miserie ad opem ferendam nos debent mouere.

Ezech. 43.

Sen. Hip-
pol.

verò præclarissimum est commiserationis genus, quod in depellendis miseris consistit. Hic ego zelum vestrum, vestramque solertiam imploro, Reuerendi Patres. Ad hæc gloriosa facinora tuorum manus deponuntur, ô sacra IESV Societas: ut quidquid perniciosæ contagionis & adulterinæ sementis toto Belgio dispersum est, doctrinæ tuæ Religionisque præstantiâ penitus exterminetur. hic campus est, in quo tuorum defudet industria, in quo labor, in quo virtus, in quo ratio instituti copiosam gloriæ segetem ac materiam consequantur. Negati quidem non potest, oppressam diu pietatem multis locis respirare cœpisse, & auitam Religionem etiam maiori sanctitatis fenore restitutam efflorescere. Nec desunt, qui cum diuinorum mysteriorum frequentationem, diuini cultus amplificationem, Cœnobiorum disciplinam postliminiò restitutam, singulari animi voluptate contemplantur, pænè exclament; Tanti fuisse, & præsentis serenitatis exordia præuiâ tot annorum tempestate commendari: sed ingens nobis adhuc tempestas superanda est, & multa restant persananda vulnera, quæ hæreseos perfidia, aut bellorum furor infixit. An non Hollandia, Frisia, Zelandia, Transifalania, magnaque pars Brabantæ & Geldriæ, adeoque pænè dimidia pars Belgicarum Prouinciarum sub crudelissimo planeque exitiabili hæreseon iugo adhuc ingemiscit? Et quænam ibi spes salutis reliqua, ubi augustissimum Deo sacrificium offerre, sacrilegium est; conscientiam Exomologesi expiare, flagitium; errantes in viam reducere, crimen pænè læsæ Maiestatis? Quis ibi supremi Numinis cultus, quæ cæli reuerentia, ubi blasphemis in Deum Superosque contumeliis omnia personant? Quæ species religionis, ubi templa conuersa sunt in horrea; ubi nulli festi dies, nisi qui Bacchum, aut aliquid Bacchanalibus affine redolent? Quid dicam de vastissimis aliarum Prouinciarum campis, quos etsi hæresis non subiugauit, armis tamen & perpetuis excursionibus habet infestis? Vidimus in pagis aliquot, in ipsâ arâ, seminibus eò inter templorum rudera vento aliquo temerè delatis, arbores excreuisse, quas nemo posset amplecti. Ibidem rogati incolæ ipso Dedicationis templi die, nullane futura esset sanctissimi Sacrificij copia? nec Sacerdotis, nec Sacrificij nomenclaturam nouerant: ita non tantum templorum rudera in siluas abierant, sed animis etiam siluescentibus ipsa Religionis nomina fuerant obliterata. At cultiores fortassis, & ab hæc barbarie remotiores sunt ciuitates. Fateor: & hoc etiam addo, nonnullas esse nimium excultas, sed iis in rebus quæ ad fastum luxumque pertinent, quibus vindictam diuinam potius, quàm commiserationem prouocant. Olim Romanæ Reipublicæ cælestes iras imminere vaticinatus est Horatius: at quibus iudiciis?

Motus, inquit, doceri gaudet Ionicos

Matura Virgo.

O si nunc non virgines viro maturas, sed infantes propemodum pupos atque pupas videret ad numeros saltantes, & profanas nequitas balbutientes! à quibus si prima Fidei elementa poposceris, ut salutis signum frontem pectusque muniant, ut vnum Deum bonorum omnium auctorem venerentur, ut Virginem Dei Matrem salutent, nihil obtinebis;

hæc

bam, ponite vobis ante oculos primos illos Societatis nostræ Decem-
 viros, qui per Latium, Etruriam Venetosque secuturis laboribus præ-
 ludentes, nouam rei Christianæ faciem applaudente Româ inuexe-
 runt: qui per Italiam, Germaniam, Hispaniam, Galliamque dispersi,
 non dicam paucis annis, sed præne mensibus, extirpandis vitiis,
 virtutibus inferendis, profligandâ hæreticorum perfidiâ, antiquâ
 Religione stabilendâ, totum præne Christianum orbem sui nominis
 gloriâ compleuerunt. O ignauos nos ac degeneres, si eorum labo-
 res ac heroicas virtutes suspicere potius, quàm æmulari pulchrum du-
 cimus; si eorum gloriam honori potius ac voluptati nobis esse,
 quàm stimulo ad ardua quæque suscipienda credimus! Hoc igitur
 agamus: nullum officij genus prætermittamus, nec sudori parcamus
 nec sanguini, vt antiquam patriæ nostræ pietatem ac religionem etiam
 cum scœnore postliminiò redhibeamus. Si negotium hoc viribus no-
 stris impar existimamus, habemus viros religiosissimos sub variis si-
 gnis CHRISTO auctoratos, qui se in huius laboris societatem, in
 huius militiæ contubernium, in huius gloriæ communionem offe-
 runt, imò qui fortassis antesignani censei poterunt ac Duces. Cùm
 enim animaduerto Religiosorum Familias passim toto Belgio reui-
 rescere, & mutuâ virtutis æmulatione excitari; iamdudum mihi præ-
 sagit animus, tot bonorum vota ac suspiria pro afflictissimo Belgio
 nostro tandem Deo cordi fore. Agite ergo, & ab aliis benè cepta stre-
 nuè vrgete: non in limine operum laborumque standum est; aliorum
 vos conatus ad vltiora inuitant. Nolite, quod pigri agricolæ solent,
 alienos labores in semente destituere: neque terreat vos peruerforum
 dogmatum infesta segetibus germina, quæ radicitus extirpanda sunt;
 non improborum furor, non sanguinariæ leges, non vlla vis hostium
 piis vestris studiis remoram iniiciat. Virtus in arduo posita, quò du-
 riora habet experimenta & difficiliores successus, eò certius & expedi-
 tius sibi sternit iter ad gloriam. Intuemini Sodales vestros, quos eorum-
 dem laborum ac studiorum consortes habetis, qui vastissima terrarum
 Oceanique spatia emensi, terras aperiant, quas orbe toto natura sub-
 mouit: qui cùm in extremo mundi limite consistunt, alium etiam
 mundum zelo suo designant, & nouas Indias in Indiis indagant: qui
 dum incultas Paraquariæ solitudines peruagantur, in ipsis etiam sub-
 terraneis specubus & cauernis barbaros inuestigant: vt non modò solis
 cursum rerum gestarum gloriâ exæquent, sed eò etiam veritatis lumen
 inferant, quò ille radios suos non potuit inferre. Horum si vos æmula-
 tio accenderit; non deerunt hîc inflammatis desideriis vestris Indiæ:
 suppeditant illas Hollandia, Zelandia, Frisia, Transsifalania. Quas vbi
 ex horridis vitiorum atque errorum senticetis ad amœnam speciem, læ-
 tamque fecunditatem, cultorum noualium instar, perduxeritis; tum de-
 mum vobis orbis Christianus pristinum Deo cultum ac venerationem,
 patriæ antiquum pietatis ac religionis splendorem, ciuibus salutem at-
 que incolumitatem postliminiò restitutam gratulabitur.

ORATIO TERTIA

Paranetica ad Patres Societatis IESV Prouincia Flandro-Belgica, ut fortibus animis quaternas sue Prouinciae Missiones, Batanicam, Castrensem, Naualem, atque ad pestiferos capessere porro pergant.

Cum animos vestros, ac incitata ad salutis alienae curam studia, mihi ob oculos pono, Reuerendi Patres, tantum flammaram & ignium in generosissimis omnium pectoribus ardere video, ut vos ad labores, quos animarum causâ fortiter suscipitis, & pericula, quae generosè contemnitis, alacriter subeunda hortari, & operae minimè necessariae, & intempestivae sollicitudinis esse videatur. Sed facilem mihi veniam à vobis polliceor, vbi intellexeritis, me id eorum tantum auctoritate audere, quibus si reluctarer, maioris culpae reum vos ipsi merito pronuntiaretis. Quare & iis quibus debeo parère, & vestris, quibus dissentire nolo iudiciis, obtemperabo. Dicam de quatuor Christianae pietatis officiis, quae cum primi nostrae Societatis auctores diuinis auspiciis, ab ipsis illius quasi incunabulis amplexi sunt, tum vos Flandro-Belgae, eorum posteri, pari hodieque studio & alacritate complectimini. Quae quando ad tuendam propagandamque apud Batauos sanam Fidem, ad conferenda Catholicis militibus terrâ marique pugnantibus, ac demum pestilenti lue per vrbes infectis aeternae salutis auxilia, summâ fide, constantiâ & alacritate nituntur, non nisi à sublimibus animis, & ad virtutem natis, aut generosè suscipi possunt aut constanter seruari. Quibus de rebus cum dicam, velim eos ego me & sentire & exhibere posse animi motus, quibus incitati omnes nos tam gloriosi laboris decus non tueri tantum, sed in maius etiam auctum propagatumque ad minores quoque nostros transmittere gestiamus. Atque ut inde exordiar, vnde primus meritò ducendus est cursus orationis meae, satis apud omnes constat, quanta semper fuerit & prouidentia Mentis aeternae, & sanctissimorum hominum cura, ne castae Religionis integritas aut vitaretur afflatu haeresum, aut certè illo vel leuiter obscurata restitueretur in antiquum splendorem pulchritudinis suae. Haec videlicet edita iam olim, & humanae virtutis exempla, & diuinæ in suam Ecclesiam prouidentiae documenta, iam tum sic interpretabantur maiores nostri, aeternorum consiliorum seduli obseruatores, ut cum ad alia quavis rei Christianae commoda, tum ad elidenda prauarum opinionum vulgò enascentium germina luculento diuinæ voluntatis nutu destinari se crederent. Vnde ab ipsis planè cunabulis, adhuc, ut ita dicam, infantula, ac vixdum à lacte depulsa Societas, hanc principem suorum munerum partem præcipuo quoque studio amplexa est, ac sanctissimos eius conatus prouehente Numine, ea rerum momenta attulit, ut qui eius in hoc genere gloriam deterere, & obscurare famam audeat, ipsis etiam Gratiis ingratus esse posse videatur. Inualefcebat vniuersâ propè Germaniâ pestilens te-

21011

Y y y y 2

mulenti

*Societas
opponit se
hereticis
in Germa-
niâ,
in Angliâ,* mulenti Saxonis virus, eiq̄ue germana ac pænè gemina viuendi licentia,
cui curandæ, quâ possent, accurrere Fabri, Iaij, Bobadillæ, Canisij,
Kesselij, Lanoij: ab iisque assiduâ laborum contentione perfectum, vt
à vitalibus arceretur lues, & in Germaniâ etiamnum superfit, quod ger-
manam Fidem atque illibatam Religionem colat. Nutabat omni ex
parte Anglia, & auersi ab Ecclesiâ Regis imperio Fidem mutare com-
pulsâ, nouo perfidiæ genere multiplicem hauserat pestem Lutheri,
Zwinglij, Caluini, & aliorum è cathedrâ pestilentiæ Magistrorum. Ad-
fuere confestim ad medelam ei ferendam Personij, Campiani, Cresuelli,
Walpoli, Sothuelli, Garnetti: quos omnes, post copiosam opatissimæ
messis vbertatem, quâ laborum magnitudine, quâ carcerum pædore at-
que ærumnis, quâ atrocibus pro Religione suppliciis properata mors,
triumphali, vt ita loquar, portâ, ad æternæ vitæ regiam transmiserat. La-
in Galliâ, borabat Gallia pernicioso Lemani lacus ac vicinarum Alpium afflatu, &
 auidissimi atrociam mali ad ipsâ iam Regni viscera penetrarat, eiq̄ue quam
 possent operam nauaturi aduolauere Posseuini, Augerij, Pelletarij, Per-
 piniani, Maldonati, aliiq̄ue complures, præclaris in eam rem naturæ
 gratiæq̄ue præsidij instructi: qui propugnata fortiter antiquâ Fide, ex-
 pugnatâ sæpius nouellâ perfidiâ, tantò maiorem triumphis omnibus
 lauream sunt adepti, quantò plus est publicis è superiore loco concioni-
 bus, priuatis de plano congressibus, aliisque non minù idoneis artibus
 Religionem tueri, quàm effusione sanguinis, hominum strage, clade op-
 pidorum atque urbium patriam defendere. Neque verò maiores nostri
 has tantùm Prouincias virtutis suæ palæstras esse voluerunt; Panno-
*et aliis in
regionibus,* niam quoque, Sarmatiam, Hiberniam, Scotiam pari animi charitate
 complexi, laborantibus omnibus salutarem præsentemq̄ue dexteram
 porrexere. Nec stetit in hanc diem egregius hic gloriæ cursus, sed eam
 à maioribus traditam tuemur posteri, nec obsolescere patiemur vn-
 quam illud familiæ decus, quod ipsi viuudum ac nitens toto iam sæculo
 retinuerunt. Atque vtiâ nostrum hoc Belgium huius etiam opis
*item in Fa-
derato
Belgio.* indigum non aliquando fuisse, neque eò è vicinâ Galliâ Germaniâque
 penetrassent prauarum opinionum propolæ, qui incautis populis male-
 fanum mortis poculum propinarunt. Lugemus etiamnum, lugemus
 florentissimas aliquot eius Prouincias suo diuulsas à corpore nefariam
 hæresim tam altè admisisse in viscera, vt ad animi sanitatem reduci hac-
 tenus non potuerint. Grassantur in eis sanè præcones insaniæ, quibus nihil
 sanctum, nihil religiosum; qui tum demum puros putos Christianos se
 arbitrantur, cum omnem sacrum ritum execrati fuerint, cum omne
 rectè factum peccatum, nullum autem peccatum expiandum esse puta-
 rint; cum Magistratibus populos, populis Religionem, Religioni
 templa, templis Sacerdotes, Sacerdotibus sacrificia, sacrificiis CHRISTVM
 abstulerint. Et his quoque subleuandis Prouinciis, cum primùm per
 operarum copiam licuit, studia sua desiderari minimè passa est Societas
 nostra, quæ, submissis in earum culturam nouis per interualla subsidij,
 quinquagesimum iam propè annum in hoc tam præstanti labore versa-
 tur. Constitit hætenus, Deo dante, suum operæ pretium: Catholico-
 rum quæ supererant reliquiæ ad omnem Christiani officij rationem om-
 nibus

nibus Instituti nostri muneribus excolta; vacillantes plerique confirmati, inertibus robur additum; innumeri, quibus ambiguus in eam diem Religionis fuerat animus, vel à teneris in hæresi adoleuerant, ad Ecclesiam sunt adiuncti. Oritur in dies alius ex alio labor; & quia regionis huius ager inexhaustâ quadam vbertate in nouam semper albelcit segetem, Socij ei excolendo intenti, ac laboribus impares, vobis, Patres Religiosissimi, tamquam auxiliaribus operis benignè annuunt, vt quibus iustam vberriamæ messis lætitiã gratulamini, cum iis in laborum partem venire ne recusetis. Enimuero in huiusmodi spem educati estis: vestra vel ephebea omnia, vel gymnasia, vel quæuis alia domicilia, quid aliud dixero, quàm prætoria quædam litterarum, Lyceã humanæ diuinæque sapientiæ, disciplinarum officinas, morum palæstras, propugnacula Religionis ac pietatis? vbi futuri hæresum domitores, sanæ disciplinæ restauratores, germanæ Fidei vindices, Orthodoxæ pietatis assertores, consentanea huic militiæ arma procuditis. Clitorem ac Ludonem, celebrata olim flumina, pisces naturâ suâ mutos vocales reddere fabulabatur antiquitas; ego nullum naturâ suâ tam rudem, tam infantem, tam elinguem esse dico, qui non prodire è vestrà disciplinâ possit, non inane fori curiæque cymbalum, sed diuini verbi fator atque Euangelij præco, à quo locuples sacrorum fructuum sperari possit vbertas. Laxatis etiam Belgæ charitati frena; & ne illius termini angustiores videantur esse, quàm mundi, huius quoque terminos superare conamini. Penetratis trans Indum & Gangem, ad remotissimas Orientis solis plagas, trans metam Herculis ad vastissimas atque à nobis dissectas Occidentis regiones, ad vltimas hinc inde terrarum appendiculas velut insulas; ibique, euerfis dæmonum aris, oppressâ superstitione, impietate proscriptâ, ac sincero Numinis inducto cultu, gloriosa rei Christianæ trophæa erigitis. Gratulor equidem vobis hanc gloriam, quâ nulla vel ad Familiæ nostræ commendationem honestior, vel ad splendorem Religiosæ charitatis illustrior. Neque enim solis nobis aut nati sumus aut viuimus, qui quidquid sumus bono publico debemus; sed vt nostri partem sibi vindicant Prouinciæ terrarum omnium, ita potissimam iure suo exigit Belgij, vtpote natalis nostri soli, pars illa quæ nunc corrupta hæresi, non exiguos, si excolatur, fructus promittit. Ceterum non igno-

Athenarus
lib. 8.

Plinius lib. 8.
cap. 4.

præcipuâ lege bono publico mancipati, atque ad omnia animorum compendia familiaris disciplinae instructi præfidiis, nescio cuius spiritalis dispendij aut periculi metu, tanquam lunonij pueri in sinu Iouis, otiosi diuinorum munerum doctores desiderare domi non soletis. Quid enim? plorabimus animarum cladem inter tot errorum ludibria pereuntium, nec in iis ab interitu vindicandis omni contentione laborabimus? Collegiorum nostrorum porticus, exedra, domicilia, gymnasia, quotidianis personabunt vocibus alienæ salutis ardorem profuse laudantium, & ab iis ipsis tam profusis laudatoribus tam parcè vsûrabitur? Apage à nobis otium tam otiosum, tam inanem mortalitatis illecebram, steriliū solatia lacrymarum, tam vana ac cum ipsis verbis pereuntia rei omnium sanctissimæ præconia. Repræsentemus factis, quod ore prædicamus; ac charissimæ patriæ non minimâ sui parte miserandum in modum laboranti faciamus pro facultate medicinam: opem operamque nostram implorat collapsa Religio, & tot animarum millia CHRISTI sanguine cœmpta supplices nobis manus tendunt; & nos tam languidi erimus, vt illam omni quâ possumus ope non subleuemus? tam erimus duri, vt ruentes ad interitum populares nostros ab eo omni quâ possumus operâ non arceamus? Video ego me orationi meæ fatis moderari non potuisse; sed dabitis spero hanc veniam ardori meo, si meminertis hæcenus me de propagandâ Religione, deque hæresi expugnandâ, hoc est de potissimâ Apostolici muneris parte, esse locutum.

Venio nunc ad id, quod in laborum nostrorum censu proximum; præstanda nempe, quæ solemus, Catholicis militibus auxilia. Et profectò æquissimum est, vt eos qui pro aris nostris pugnant ac focus, Christianæ quoque militiæ armaturâ muniamus. Referte vos iterum, si lubet, ad ipsa Societatis exordia, & primorum Patrum in animarum lucris contentiones inde vsque ab vltimâ memoriâ repetite; & mecum haud dubiè statuetis, huius quoque Religiosæ laudis gloriam atque amplitudinem à maioribus nostris occupatam esse. Quippe cum primum Societas nostra suis conatibus in publicum utilis esse cœpit, pietissimi quique copiarum Duces nihil vnquam habuere antiquius, quàm vt ex eâ aliquos suarum expeditionum comites impetrarent, precibus ac sacrificiis apud Deum, reliquis Familiæ nostræ officii apud milites præsidio futuros. Cuius quidem nostræ operæ etiam inter arma tam frugiferæ, cum, Aphrodisium obsidente Vegâ, primum maximumque documentum dedisset Iacobus Lainius; aliorum deinceps Catholicorum Principum exarsere animi, ne in extremæ rei momento tam ancipiti suis etiam in castris illam desiderari paterentur. In his Alexander Farnesius, aliique post eum Belgicæ nostræ militiæ Imperatores, qui Hispaniæ Regum auspiciis aduersum Fœderatas Belgij Prouincias armis decertant, quanto publico priuatoque militum bono, suis exercitibus quotidiana mortis pericula subeuntibus, ea immortalitatis adsciuerè præsidia? Septuagesimum iam annum tenet hæc belli calamitas, atque à primo propè illius exortu in hanc diem dati è nostris rei sacræ administri; quorum laboribus in hæc quoque Dei causâ exhaustis, toleratis ærumnis, superatis periculis, haud sanè video quid ad Religiosi nominis immortalitatem honestius, vel ad

Apo-

*Missio
castrensis
panè cum
Societate
nata:*

*in Belgio
cepta.*

Apostolici animi magnitudinem glorioſius excogitari poſſit: Habuerunt illi Brabantiam, Flandriam, Geldriam, Artesiam, Hannoniam, aliaque loca, quò cum Regiis copiis migrandum fuit, ſuae theatra virtutis, in quibus beneficentiae, charitatis, zeli ſpectaculum darent. Habuerunt non vnã aliquam gentem, vnã indole ac ſermone, ſed ex vniuerſã propè Europã Hiſpanos, Italos, Germanos, Anglos, Scotos, Hibernos, Belgas, alioſque complures; quorum ſingulos vernaculã gentilique ſua linguã Chriſtianam integritatem edocerent, & ſacris myſteriis, cum reſ ferret, Catholico ritu expiarent. Verſati ſunt cum Principibus, cum Praefectis copiarum, atque ordinum Ductoribus, cum Patriciis ac plebeiis, & praefertim miſeris ac rerum egenis omnium; vt cum animorum commodis in commune conſulerent, tum etiam neceſſitatibus corporum praefenti manu ſubuenirent. Verſati ſunt in noſocomiorum ſordibus ac carcerum padore, vt ægris iuxta & captiuis, quã ſolatij, quã auxiliij indigis, ſolatio ſimul & auxilio eſſent; ac ſi migrandum eſſet vitã, decretoriam vitã mortalis clauſulam congruis ad beatam æternitatem praefidiis communirent. Quid, quòd in medias quoque armatorum acies, cum paribus vtrimque animorum ardoribus & armorum, de ſummã rei decernitur, progrediendum illis non raro fuit, & per infeſtos gladios & tela micantia huc illucque curſandum? dum hi ad pugnandum fortiter pro rei Catholicae incolumitate calidis hortatibus animandi, his peccata ſua enuntiantibus aures dandã, omnibus ad Chriſtianã viuendum, aut moriendum ſubſidia adhibenda. In quã tam glorioſi laboris arenã, cum non ſatis feliciter ad Neoportum Flandriae pugnaretur, fructum hunc ex iis nonnulli conſecuti ſunt Religioſae conſtantiae, vt omnium ſaluti cum incumbere, caſi etiam ipſi laboribus ſuis glorioſiſſimè immoerentur. Cum inter militum clamores, armorum ſtrepitus, equorum hinnitus, tubarum clangores, inſigni animorum tranquillitate verſarentur, de hoc vno ſoliciti, ne quem militum ſacris myſteriis inexpiatum ſuprema neceſſitas occuparet. Vicisti animae magnae, etiam cum ita victi; neque telorum confertim volitantium ictus declinaſtis, neque caſorum exhortuiſtis cadauera, neque ſanguinem ex iis etiam tum manantem; ſed vni alienae ſalutis momento intenti, veſtram incolumitatem & vitam intrepidã proſus & inexplebili omnes iuuandi auiditate proieciſtis. Relicti nos ſumus ad ſarcinas mortalitatis huius, planeque volumus (id quod à nobis ſuſceptae vitae ratio exigit) virtutem veſtram non fictis imaginibus adumbratam, ſed in nobis ipſis expreſſam, iterum offerre pugnantibus, ne deſiderent Regiae copiae in nobis ea animarum ſubſidia, quae in vobis tanto ante tempore ſunt expertae. Subiicite ergo animis noſtris eos ignes, quibus aſiſtis: ſpargite in nobis ea incendia, quibus veriùs quam hoſtium armis abſumpti eſtis; & ſuperſtites adhuc Buzelinos atque Montanos Regiis bellatoribus exhibebimus.

Neque terreſtribus tantum copiis iuuandis adhibita Sociorum charitas; deſcendit etiam ad infimas ſordes faecesque ac ſentinam nauium bellicarum, vt hominibus tametſi ſua voluntate calamitoſis ſemper, & morti proximis, omnem in caſum praefecto eſſet. Nauigent alij maria

Varij Societatis laboris in castris.

Patres Societatis dum militibus praesidio sunt in acie caesi.

Missio naualis.

carum

earum causâ rerum, quibus sola hominum libido pretium fecit. Per-
rumpant naturâ claustra, & ignotas antiquitati vias aperiant ac terras;
qui dum nullos cupiditati suæ terminos statuunt, ipsum tamen orbem
angustis à Deo terminis circumscriptum fateri debent. Nos ad certio-
rem diuinæ charitatis auram vela facimus; nec rei nobiscum saltem, si
non ante nos, perituræ quæstum, aut vanæ voluptatis è vario aquarum
siderumque adspectu hauriendæ captamus lenocinia; sed Dei gloriam
humano omni quæstu potiorem, & animarum lucra cum totâ ætè-
rate coæquanda. Adimus vitæ periculum, vt aliorum salutem in tuto
collocemus: iactamur mari, fluctibus ac procellis, vt quamplurimos in
æternæ quietis portum inuehamus: vitiatam ac pænè verminosam po-
tamus aquam, falsamentis ac mucido pane vitam toleramus, ne vecto-
ribus nostris diuini verbi, ac sacrorum mysteriorum epulas, diuinis re-
fertis deliciis, deesse patiamur. Lucerna piscis memorandus in paucis,
atque ex argumento sic dictus, tranquillis dumtaxat noctibus in alta
subit maria, linguâque igneâ & nocturni instar sideris scintillante per
os exfertâ, confluentes ad nouæ lucis illecebram vndique pisciculos ca-
ptat & deglutit; nos dies noctesque velis & remis, tranquillo atque irato
circumuehimur pelago, vt palabundas nobiscum animas Apostoli-
cæ vocis splendore captemus, ac saluti fortunatâ illis ac felici sorte trans-
scribamus. Et hanc quidem de Deo deque hominibus benè merendi
occasionem haud segniter arripuere Xaverij, Barzæi, Silueriæ, Gon-
saluij; qui cum ad vberiore apud Indos faciendam messem trajice-
rent Oceanum, è suis interim vectoribus manipulos legere, eaque mo-
dicâ animorum fruge amplissimis Indiarum messibus quasi præludere
cœperunt. Instituebant nauticam turbam, colluuiemque; seruilis rei Chri-
stianæ præceptis, habebant publicos priuatosque de Deo deque animi sa-
lute sermones, statas preces statis diei horis decantabant, cunctis præsen-
tibus ac respondentibus, deprauatos omnium corripiebant mores, vniuersos
ad eluendas animi sordes inuitabant. Aderant è maritimâ iactatione
nauseâ, lue, fame laborantibus, transcurrerant per stratos non tantum
ægris, sed & semiuiuis foros; illis cibos, his pharmaca suâ ipsi manu mini-
strabant. Et quamuis in omni illo charitatis officio plus laborum non
rarò susciperent, quam ferre possent; pro suo tamen modestiæ studio cre-
debant minus se præstare, quam deberent. Miramur omnes, vti par est,
hosce primos Familiæ nostræ proceres; & eorum studia, alienis curan-
dis commodis, suis negligendis intenta. Sed non miramur tantum.
E nostro etiam Belgarum numero non desunt, qui illos imitentur, qui
classibus Regijs, Moderatorum imperio, imò suâ ipsi inflammatissimâ
in homines voluntate, mancipati, earum iam sæpè epibatas, milites, na-
ualemque multitudinem ad omnem Christiani nominis integritatem,
conformarunt. Habent in hoc munere dignam suis animis ac virtute
materiam. Carendum iis dulcissimâ Sociorum consuetudine, versan-
dum inter confertam artissimis in locis turbam hominum, vt quam
leuissimè loquar, minimè religiosorum, in pædore atque ærumnis tra-
henda vita, percurrendus, quaquâ patet, Oceanus, & quotidiana cala-
mitosæ captiuitatis, vel etiam mortis subeunda pericula. Sed hæc vltro
etiam

Plin. lib. 9.
Histor. c. 27.

Labores
primorum
Patrum
Societatis
in nauibus.

Labores
& pericu-
la Patrum
in Missio-
ne nauali.

etiam expetuntur ab iis, qui vbi salutis alienæ causâ agit, impetrito charitatis ac prompto in omnem partem impetu ad illos potissimum iuuandos accurrunt, quibus non nisi per singulares ærumnas atque inusitata discrimina subueniri potest. Copiosa hîc quoque, Patres Reuerendi, nec vulgaribus operis contenta mensis. Qui in eâ laborant, periculis pares, labori impares, designant oculis ac tacitè ambiunt prestantque fortissimum quemque nostrum; atque ad rei gloriosissimæ, vestrisque studiis & ardoribus dignissimæ, societatem inuitant. Animis hîc opus sublimibus & erectis, atque ad ardua quæque aspirantibus; animis, inquam, qui non minus facultatis ad rem omnem adferant, quàm voluntatis, ac huius vitæ mortalis terminum non suo paucorumque commodo, sed quàm plurimorum vtilitate metiantur.

Verùm, quas hæcenus commemoravi, tres illæ principes nostri munere partes, vt per se cùm ad testandum Christianæ charitatis ardorem, tum ad probandam Apostolici animi magnitudinē, quàm maximè sunt illustres ac splendidæ; sic ab eo quod nobis etiamnum superest oratione explicandum, à præstando, inquam, lue pestiferâ laborantibus obsequio, haud facilè dici potest, quantum decoris ac dignitatis accipiant. Enimverò cùm in ærumnis vitæ nihil sit, quod hominum animos ad pietatem magis emolliat, quàm longè lateque in eorum perniciem sæuens pestilitatis atrocitas; excitatur tum nempe & euibratur illorum virtus, quibus aliena salus curæ & cordi est, vt eam præcipuè messem sibi legendam sumant, quam nocentissimi aliàs mali calamitas insigni semper vbertate atque copiâ dare consuevit. Inexplebilis est ista nostri generis vorago; & si quando ei laxatis à Deo habenis grassari licet impotentius, exhaurit vrbes ac vicos, villas & oppida; neque vllis illorum excidiis, vllâve mortalium clade satiatur. At libamenta sunt hæc cælo, non funera; immortalitatis, non mortalitatis victimæ; benignitatis hostiæ, non furoris; opportuna modò ægris, moribundis ac morientibus auxilia ne defuerint. Ad hæc ergo tam luculenta animarum lucra, fusâ per populos pestilitate, quærenda, nostra quoque Societas à primâ sui origine haud segniter exarsit. Vos vos appello principes Europæ regiones, Hispania, Gallia, Germania, oræque terrarum vltimæ, India, Brasilia, Peruvia; quò non prius nostri Ordinis homines, quàm eorum hoc in genere auxilia penetrarunt. Laborabatur per citiorem Hispaniam plerisque in vrbibus atque oppidis ferali hoc malo, & ibidem omnium animis, vt in extremo discrimine, ad studium pietatis ac salutis erectis, quàm vberem non dico sementem, sed messem fecère Mirones, Alberti, Parræ, Lozani, Sarauia, Garni, qui, neglecto vitæ suæ periculo, vltimis illorum populorum & corporis & animi periculis præstò fuère. Per Lugdunensem Galliam desæuiebat eadem lues, & Lugduni eius metropoli Edmundus Augerius sustinebat vnus omnia, dum ægros inter & valentes ex æquo partitur operam, & quoad diurnis nocturnisque laboribus coasequi potest, vtrorumque incolumitati consulit ac saluti. Cùm apud Germanos Moguntia, Treuiris, Colonia vulgaretur contagio, certatim Præfectorum suorum pedibus accidebant Socij, vt sibi adesse ægris, eorum curare vlcera, purgare fordes;

Z z z z z

egeno-

*Missio ad
iuuandos
peste infectos.**Societas in
Hispaniâ
succurrit
peste infectis.**in Galliâ;**in Germaniâ.*

egenorum gratiâ alienam periclitari benignitatem, omnium animos
 factis expiare mysteriis, & piis hortatibus ad supremum certamen ac-
 cendere liceret. Quorum desideriis vsque eò feruentibus dum factum
 est satis, quis satis vel dicendo explicet, vel cogitando assequatur, quàm
in Indiis: luculenti animarum quæstus exstiterint? Omittò apud Indos, Brasilos,
in Belgio. Perüanos, non minùs vtilem ac fructuosum nostrorum Patrum labo-
 rem, in hac eâdem causâ: venio ad te Flandro-Belgica nostra, & tuas
 vrbes, non aduenis minùs quàm incolis frequentes, compello. Vllanc
 tuarum vrbiùm Socios nostros suis ciuibus animorum cultores adsci-
 uit, quæ non ad reliquam ex omni eorum labore atque industriâ fru-
 gem, luculenta quoque nauata: insectis operæ pretia non accenseat?
 Fuit, fuit illa semper in nostris etiam Flandro-Belgis animi virtus, vt
 quæ terrere vulgò solent alios stratae agris ac moribundis domus, ma-
 lumque contagione serpens, & imminentis vbique mortis lurida fa-
 cies, ipsis ad summum illum Christianæ laudis ac Religiosæ charitatis
 fructum persequendum stimulo essent. Nolim ego hîc palpate sanctis-
 simos viros, qui in hoc obsequio vitam posuerunt, aut è veterum fune-
 rum ritu, flabello mortuis ventum facere. Hoc citra vllius inuidiam,
 atque omnium cum applausu dici potest, non à Delphico tripòde, Py-
 thiâve cortinâ, aut Dodonæâ quercu, sed ipso Veritatis ore prolatum,
 charitatem hominibus nullam esse maiorem, quàm quæ pro amicis
 animam ponat. Relati iam olim in Cælitum numerum, atque Ec-
 clesiæ factis adscripti sunt, quos huic tam glorioso muneri intentos,
 charitatis veriùs quàm pestilitatis æstus absumpsit. Fortunati illi pro-
 fectò, qui fluxâ ac fragili hac vitâ immortalem atque æternam mercati,
 beatissimas illas piorum sedes penetrarunt, iisque nunc incedunt latitiis,
 quæ nullâ rerum vicissitudine, nullo temporum lapsu terminabuntur.

*Olim San-
 etorum nu-
 mero ad-
 scripti, qui
 huic fun-
 ctioni sunt
 immortui.*

Hîc ego rursus, Patres Fratresque, nostrum omnium appello
 fidem; & quando neque venalem sub catastâ prostituimus operam,
 neque dubio rei perituræ quæstu sceneramur laborem nostrum,
 dignâ nomine nostro constantiâ, insistamus illorum vestigiis, quo-
 rum tam optabiles, tantisque cumulatòs bonis, vitæ exitus admira-
 mur. E primis maiorum nostrorum laudibus semper fuit, charitate
 CHRISTI obfirmare pectus, publica priuataque valetudinaria circum-
 cursando terere, vlcera sceditatem grauitatemque odoris non auer-
 sari, blandè solari mæstos, perditos cælestis vitæ spe recreare, omnes
 ad tolerantiam, & ad honestatem sanctitatemque vitæ acriter impelle-
 re, pestilentis etiam mali vim longè lateque serpentem alienæ salutis
 causâ non horrere. Et quis sit in nobis eâ morum mollitie, animique
 inopiâ, cuius non eòdem vota colliment, dirigatur labor, adspiret in-
 dustria? Video profectò, dum vos ego contemplor studiaque vestra,
 æquo diutiùs fauisse me hactenus infantiae meæ, quâ ad palmares illas
 quatuor nostri muneris partes vel leuem vobis ardoris flammam injeci
 aut potuisse aut debuisse crediderim. Enimuerò si, vt ille ait, lingua
 cordis est affectus; habetis profectò, vel, me tacente, quasi domesticum
 oratorem, animi vestri zelum, qui maiore, quàm ego, vi feratur in in-
 tima viscera, altiusque vel grauioribus rationum momentis, vel acro-
 ribus

ribus verborum aculeis, in abditissimos cordis sinus descendat. Agite porro (atque ita vos compellere existimate Societatem IESV, matrem verè magnificarum & Apostolicarum virtutum, non lenem à suis filiis exactricem) agite, Ignatij magni filij, optimi maximique IESV Socij, maecti animis, & virtute maiorum vestrorum adhuc superstite, bonà cum Moderatorum venià, Barauia, quà potestis, adiuuandæ, Catholicis castris ac classibus pro facultate subleuandis, popularibus vestris luc tactis, pro susceptæ vitæ ratione curandis, accurrite. Nihil vos ærumnæ terreat, nihil molestiæ frangat, nihil periculi remoretur: immolate Deo, qui vos in Societatem Filij sui adsciuit, animorum vestrorum industriam, libate sudorem, & si res ferat, etiam sanguinem dedicate.

ORATIO QVARTA.

De obedientiâ R. P. Petri Canisij.

Petrus Canisium, natione Belgam, prouinciâ Geldrum, domo Neomagensem, summâ doctrinâ & sanctitate virum, si quis vestrum miratur, Auditores, quibus vestigiis ad supremum Religiosæ vitæ culmen ascenderit, hunc vel ignorare necesse est, quantum præsidij in obedientiâ positum sit ad virtutem; vel certè, quantum in eâ se exercuerit Canisius, non satis animo recordari. Quam non illa secunda virtutum mater, honestatis optimorumque morum sobolem procreauit: quàm numerosam? quàm locupletem? quàm diuinam? Habeant sanè virtutes ceteræ siue genitrices suas, siue altrices singulæ (neque enim vno fatu conceptuque productæ simul existimari possunt omnes) obedientia certè, velut communis quædam officiorum vitæque Christianæ parens, sola virtus est, quæ virtutes ceteras menti inserit, insertasque custodit. Quod verò non ille studium conatumque adhibuit, vt, quam animo conceperat, præstantissimam viuendi rationem ad obedientiæ regulam normamque dirigeret? Hac duce atque adiutrice, quàm multa gessit per omnem vitam pro animarum salute vtiliter, pro Ecclesiæ incolumitate feliciter, pro Dei gloriâ præclare! Quæ ipsa quoniam & numero & magnitudine parè infinita sunt, non ingrediar in latissimum hunc campum hodie, ne, si cuncta vel strictim à me percenseri numerando posse confidam, tantum scilicet de gloriâ viri incomparabilis delibem inuitus, quantum volens lubensque profitebor, cum pro viribus attingisse cuncta me arbitror, plus semper maiusque aliquid ad dicendum præteriri à me atque omitti oportere. Vnam eius virtutem, quam in deliciis semper habuit, obedientiam oculis subijciam, vt ex eâ quæ reliquarum norma est, de immensâ decorum illius ornamentorumque animi magnitudine existimare possitis.

Cum fidem oraculi, quo profuturum se olim Ecclesiæ in Societate IESV nondum tum quidem conditâ, puer adhuc didicerat, ternis firmare præsidij, animarum, quem vocant, zelo, perfectione vitæ, fortisque animi constantiâ instituisset Canisius; circumspicere nimirum in ipso sanctioris vitæ limine cœpit, quam in partem sanctimonix curam con-

Zzzzz 2

uerteret,

Obedien-
tia virtu-
tū parens,Greg. lib. 35.
Moral. c. 10.instruxit
Canisium

uerteret, quâ deinde fretus, triplicem hunc funiculum non modò texeret in spem salutis miserorum, sed ad infringendam etiam perfidorum audaciam augeter atque corroboraret: cumque obseruasset, certius nūquam præsidia hæc vberiusque quàm in ynâ obtemperandi submissiōne contineri, huc profectò aduertit animum, atque ad obedientiæ virtutem comparandam curas omnes cogitationesque contulit; tum demum rãtus Ecclesiæ se Societatiq̃ue, ad quam vocatus esset, etiam honori futurum, si quos & zelus suus requireret ignes, & suscepta Religio vitæ perfectionem, & cum hostibus contentio magnanimitatem, à perpetuâ obsequendi voluntate mutuaretur.

*Primò,
zele ani-
marum:*

*Diodor. Sic.
lib. 2.*

*lib. 3. Polit.
cap. 4.*

*pro quo
negligit
famam:*

*ad humilia
se offert:*

Atque vt ordine nostra procedat oratio, nemo profectò tam mente captus tamque hebes est, qui non intelligat planeque videat, animarum zelum, tamen cum amore patriæ optimo cuique à naturâ indito id habeat commune, vt impetu quodam feratur in salutem plurimorum; nisi tamen præceptis iudicioque Magistratum, velut providentiæ quibusdam habenis, dirigatur, non modò rebus præclare gerendis inutilem, sed perniciosum etiam futurum. Irasebatur igitur iam tum Canisius illi siue fastidio siue arrogantia Gymnosophistarum, quibus, contra communis Philosophiæ præcepta, vt certum erat nemini leges dare, ita nec à quoquam accipere: laudabat verò Aristotelis cum primis sapientiam, qui boni ciuis officium, non obtemperatiōne minùs cum parendum, quàm imperio cum gubernandum esset, definiebat. quocirca nihil tam arduum, nihil tam humile tamque abiectum offerri vnquam potuit, quod non obuiâ voluntate susciperet. Quis credat, virum secundissimis auris famæ gloriæque nominis sui velsificantem, pro quo cunctæ ferè Germaniæ Academiæ verius omnino ac gloriosius, quàm pro Homero ciuitates olim Græciæ, contendebant, postquam grauissimis ad Carolum Cæsarem & Leodij Antistitem legationibus perfunctus, fidem Vlmæ Wormatiæque egregiè contra Lutheranos disputando propugnasset, inter Theologos Tridenti ac Bononiæ in amplissimo illo Patrum Doctorumque totius orbis confessu sententiam magnâ cum laude dixisset, diuinas Litteras Coloniae atque alibi explanasset, complura Sanctorum Patrum à se prius recognita scripta in lucem edidisset, Septemtrionem totum miris expectationibus, velut ad noui fideris ortum, non impleisset tantum, verum etiam recreasset; quis, inquam, credat, huius famæ cursum repente sic incidere aut voluisse aut potuisse, vt à Theologicis subselliis, quæ pridem Doctor infederat, ad puerilem Rhetorum ludum, procul extra Germaniam in Siciliae finibus aperiendum, descenderet? Descendit enimvero Canisius perlubenter, vnamque Ignatii iubentis voluntatem non præteritâ modò famæ nominisque sui existimationi, sed fructui etiam animarum, quem à sacris lectionibus sperare potuerat vberimum, anteposuit, puerosque iam vir ad oratoriam facultatem informare cœpit, qui vixdum iuuenis altioribus vitos imbuerat disciplinis. Quid, quod eodem ferè tempore, ne quod ingentis libertatis arbitrium præposterâ falleret cupiditate, integritati obedientiæ nuncupato voto cautum esse voluit, sancteque tum quidem Deo promisit, desertis etiam quibuscumque studiis litterisque, ad ab-

iectissi-

lectissima quæuis horti culinæve munia promptum faciliemque se fore? Absurda fortasse videbuntur hæc siue Ignatij imperia, siue Canisij obsequia, si sapientum vulgi iudicio rem æstimare velimus; at nouerat profecto vterque, non aliâ rectius alumnâ quàm obedientiâ zelum animarum nutriri atque amplificari. Cùm enim Ducis IESU (cuius quidem vita vniuersa quid nisi continens quidam assiduusque zelus fuit?) sacratissimum nomen militiæ suæ propalâ alter præferret, alter impigrè sequeretur; eodem ortu progressuque diuinæ gloriæ radios à se felicissimè propagandos esse arbitrati sunt, quo Sol ille diuinus orbi primùm illuxerat, feruidisque zeli flammis cœperat coruscare. Hic verò cùm amoris sui ignes ab ipsâ diuinitate decerptos, hominum animis non fabuloso Promethei radio, sed naturæ nostræ participatione stauisset infundere; quâ conceptione & partu, quâ susceptione & educatione, quâ disciplinâ & institutione, quâ sustentatione & nutrimento, quâ denique vitâ & morte zelum suum, nisi obedientiâ, manifestauit?

Equidem existimo, Auditores, planeque mihi persuadeo, Ignatium nostrum, cùm præuideret animo quantus in Ecclesiâ qualisque vir futurus esset Canisius, huius virtutis exercitatione tantæ molitionis, quæ consecutura dein erat, fundamenta ponere voluisse: hunc verò pro eo, quem gerebat, animo atque ardore, ad promendas omnes humanæ diuinæque charitatis occasiones ac modos, tirocinium eiusmodi velut propriam quandam palæstram, stabilemque zeli Spartam, exemplo CHRISTI & calidè arripuisse, & tenuisse constanter, & seriò fortiterque excoluisse. Itaque siue ad populum dein diceret, siue aures pœnitentibus daret, siue scripto contra hæreticos pugnaret, siue voce ac disputatione contenderet, siue molestis Prouinciæ functionibus publicam, siue piis mentis exercitationibus priuatam vitam ageret; non vigiliis, non laboribus, non periculis, non res præclare laudabiliterque à se gestas, non fructum denique ipsum, sed obedientiæ dumtaxat nutum imperiumque spectabat. quâ quidem nixus, quid non aut egregiè pro salute communi gessit, aut fortiter animoseque perperessus est? Non possum hîc committere, quin dicam quod sentio, Auditores, nihil propemodum toto Septentrione, quo tempore Lutherana pestis omnia diuina & humana iura violabat, illustre dictum factumve, quin & scriptum à quoquam fuit, cuius non vel tota laus, vel pars certè magnâ ad Canisium pertineret. Quid, quòd non ardua solum quæque, quod posse; sed & honoratiora quoque, quod mereri videbatur, ad eum deferrebantur? Explanandi Theologorum in scholis erant sacri codices; explanabat Canisius: stylus in aduersarios stringendus; stringebat Canisius: legendus Cæsari concionator; legebatur Canisius: purgandæ erroribus Academiæ; purgabat Canisius Tridentini Concilij decreta Summi iussu Pontificis promulganda; promulgabat Canisius: confirmandi eâdem auctoritate in Fide Principes Germaniæ viri; confirmabat Canisius: luctandum cum perfidis; luctabatur Canisius: disputandum cum hæreticis; disputabat Canisius: vnus denique propemodum omnia Canisius. Hinc iam illa frementium luporum, à quibus prædas ad ouile Dominicum abigebat, rabies dicam, an ludus, & in vtroque veritatis expressâ laus, *Canem Austriacum*

Z z z z z 3

Canem Austriacum

Striacum appellantium: cuius nisi excubiæ, Sociorumque, qui ab eo Canisiani dicebantur, validi pro domo Dei latratus obsisterent, inclinatium propemodum, ita loquebantur, Papæ Regnum prostraturos se penitus euerfurosque minitabantur. Atque hæc quidem quo plausu excepit Germania? quibus vocibus Polonia probavit? quibus Italia Belgiumque præconiis extulit? quibus studiis, iudiciis, testimoniis, quam amplis, quam luculentis, quam magnificis totus Septentrio, orbisque adeo vniuersus, profecutus est? Non adferam hinc Regum Principumque gratulationes, non Antistitum purpuratorumque Ecclesiæ Patrum admurmurationes commemorabo, non Summi Pontificis benevolentiam singularem litterasque in primis honorificas exhibebo. Ipsa si loqui possent tecta ac parietes sacri, si templa, si aræ, si ritus vocem emitterent, si scholæ, subsellia, publicæque exedræ sensus suos proderent, quo spiritu, quantâ contentione testarentur, palamque clamitarent: O felix Imperium! ô fortunatam Canisio Germaniam! Quod in ruinis fidei non stamus tantum, sed erigimur; quod in communi Ecclesiæ incendio subiectas perfidorum faces depulimus, repressimus, extinximus; quod in publico patriæ latrocinio, in cædibus, rapinis, direptione provinciarum, perduellium manus euasimus; speciem antiquitatis retinuimus, Religionis cultum cærimoniaisque custodiimus, splendorem à maioribus acceptum amplificauimus; id post Deum Canisio referimus acceptum. quod iacentes erecti, nutantes confirmati, errantes reducti sunt; quod hæreticorum fractæ vires, debilitatus furor, compressa audacia; quod litterarum domicilia, iuuentutis seminaria, virginum Cænobia vasta nuper cultoribusque suis vacua, pristinæ dignitati gloriæque restituta sunt; totum id tribuimus Canisio. Inter hæc verò quas non insidias, calumnias, iniurias ab errorum magistris & sectatoribus passus est? quot conuitiis laceratus? quot lapidibus etiam ad aram petitus? cum ille interim vnius obedientiæ præsidio munitus, zelum suum quaquaversum explicaret; vnius obedientiæ clypeo tutus, pericula ac labores iuxta haberet, vnius obedientiæ malleolis instructus, charitatis suæ faces accenderet; vnum id dumtaxat, quacumque parte tempestas ingrueret, identidem ingeminans: *In obedientiâ spes & fortitudo mea, nec eligam in domo Domini aliud esse, quam iumentum omnibus diebus vitæ meæ.* Emulabatur nimirum, auctore Ignatio, Ducis sui Iesv promptissimam obediendi voluntatem, eaque zelum, quo ad promovendam Dei gloriam exardescibat, assidue metiebatur.

*& fortiter
passus est.*

*Secundò,
perfectione
vitæ ab
obedientiâ:*

*hac autem
similis
Pandora,
virgula
auræ,*

Verum cum non vnum hoc ab obedientiâ decus animi, sed cuncta virtutum ornamenta, ceu fonte quodam, nosset permanare; quò maiore flagrabat absolutæ perfectionis desiderio, hoc acrius eidem persequendæ cœpit insistere. Hanc ego tam fecundam honestatis virtutumque matrem quo nomine compellem nescio. Pandorâmne dicam cælitus ad nos missam totâ diuinitatis suppellectile non minùs diuitem quam speciosam? an auream virgulam appellabo? ex illarum scilicet genere, quas aut instaurandæ Vlyssis iuuentuti Minerua, aut sopiendis corporum animorumque moribus Mercurius, aut sordibus quisquiliisque in aurum commutandis veteres excogitarunt. at è fabulis deprompta ista sunt.

sunt. Quid igitur? principemne in horologio rotam nuncupabo, ad cuius siue torporem siue motum cetera vel fixa semper hæreant, conuersionisque expertes, vel illicò volubilitatis quodam spiritu animata, suis singulae cursibus pari dispariue celeritate torqueantur? An cælum dicam potius illud inter complura primum volubile, maximeque incitatum, cuius motu, velut admirabili quodam imperio consentienteque ad incolumitatem vniuersi dominatu, citiores cuncti orbes, quos ambitu suo circumplectitur, cientur certâ lege, stabilique mutatione versantur? Apta herculè & argumento nostro consentiens comparatio: siquidem & obediendi virtus ea rota est, quam in ceteris primam, motumque ac locum, ad quem quaquauersum impelleretur ipsa, reliqua virtutes consequerentur, definientem, vidisse se testatur Ezechiel: & eadem nimirum eminentioris cæli circumuectio, cuius ab origine cunctarum virtutum motus, dum paribus Religionis spatiis progressuque sanctitatis circum axem diuinæ voluntatis rotatur ac flectitur, iucundior longè respondens sibi vndequaque honestatis concentum efficit, quam illa Pythagoræ possit esse imparibus orta cælorum interuallis, cursibusque nata contrariis harmonia, ad quam mundum canere falsâ veteres opinione existimant. Attamen nescio quid in dispare Ephesiorum Dianæ, & vrbium à Sardanapalo ædificatarum fabricâ cernere licet, quod æqualium inæquali tempore substructionum imagine hinc vberes obedientiæ fetus, celerisque parturitiones, inde raras naturâ suâ difficileque virtutum aliarum generationes, melius expressiusque repræsentent. Annos viginti supra ducentos Græcorum molitio tenuit, cum vix totidem columnas, quot Regum operi immortentium ætates numeraret; surgeretque interim maximâ licet opum viriumque contentione sensim ac pænè sine sensu Asiatica moles, fastidio haud scio longi temporis, an marmoreorum parietum fastigio celebratior. Anchialus verò Tarusque, quam amplæ, quam pulchræ ciuitates, quantâ celeritate, nutu propè imperioque effeminati ceteroquin Regis excitatæ sunt: vnâ dumtaxat luce, quæ solis ortu occasuque definitur, cæptæ perfectæque vrbes commemorantur. Cernere erat iucundo spectaculo, vastissima terrarum sola momento temporis saxorum oppleti multitudine, fossis describi, mœnibus circumcingi, ornari portis, plateis distinguui, tectis denique ædificiisque collocupletari. Credas ad lyræ cantum non iam vnas Thebas Amphionis arbitrio concurrere ac coagmentari, aut certè fetam machinationibus humum, mirâ naturæ siue solertiæ siue fertilitate, vrbes derepentè integras, ceu fruticum gemmas, solâ dominantis libidine, è sinu suo protrudere ac procreare. Equidem discrimen ortum inter progressumque virtutum, quæ quidem ad mores formandos pertinent, & siue absente siue comite obedientiâ progignuntur, mihi soleo proponere, cuius ergò Ignatius Canisiusque eandem quoque reliquis præstare arbitrati sunt. Habent omnes speciem quamdam diuini templi augustissimam, sed quam solitario suæmet efficientiæ conatu non nisi longa multorum annorum exercitatio laborque improbus ad vltimum educere consuevit: accederet modò parendi certa Religiosaque voluntas, actutum & sine morâ non singula tantum, sed vniucr-

rots maxime in horologio,

primo mobili,

Ezech. 10. 17.

orbibus Sardanapali,

vno die ædificatis:

vniuersa honestatis ornamenta glomeratim, facto velut agmine, suis
 absolutissima formis procederent, animumque illustrarent. Quod cum
 ab ipsis vitæ melioris rudimentis compertum esset Canisio, vsuque ipso
 didicisset, non vnus actionis terminis, vt virtutum singulas, obedien-
 tiam concipi, non vnus officij limitibus promptum obtemperandi stu-
 dium circumscribi, verum ad omnem honestatis speciem vim suam ex-
 tendere efficacitatemque proferre, nihil antiquius in omni reliquâ vitâ
 habuit, quàm quacumque re, loco, tempore facilitatem obsequiumque
 suum Præfectis exhibere; nihil acerbius duxit, quàm eiusmodi digni-
 tatibus augeri, per quas dum præesse cogeretur ceteris, obedientiæ ma-
 teriâ, certo nimirum adipiscendæ quàm citissimè perfectionis subsidio,
 priuaretur. Quo animi sensu Sociis imperare iustus prouinciam depre-
 catus est: quo incærore admisit? quâ anxietate administravit? quo gau-
 dio deposuit? quâ gestientis animi lætitiâ ac voluptate postliminio sibi
 obedientiæque redditus est? quantas, quàm incredibiles pro hoc mu-
 nere gratias egit? quâ submissione, quâ pietate, quâ religione vsus est?
 Testes sunt assiduæ voces illæ, quas ad Superiorum iussu reponere soli-
 tus est. deserenda statio erat, alioque ad ignotos procul ab amicorum
 consortio commigrandum: *Obedientia mihi*, aiebat, *ex quocumque loco*
faciet paradysum. Peregrinandum erat difficillimis viis, incommodâ tem-
 pestate, pleno periculorum itinere: *Non discedam à præscripto sanctæ obe-*
dientiæ: non recuso laborem quem obedientiæ sanctæ debere scio. Deuotanda
 tædia erant supraque humanam imbecillitatem insistendum operi: *Da-*
bit Deus his quoque finem; & ego, vt spero, moriar filius obedientiæ in
 CHRISTO IESV Domino nostro. Iam verò quid illa facilitas ad om-
 nia, quantumuis difficilia? *Fiat Domini voluntas, & obedientia sancta*
per nos impleatur. Quid illa, neutram in partem, cum arbitrari de se li-
 berè posset, inclinantis animi æquilibritas? *Hoc esse officij mei proprium*
fateor, vt quæ statuunt & mandant mei Superiores, exsequar. Quid illa
 mentis tam beata, tam placida, tam secunda, vtrumque præcepta res
 eueniret, tranquillitas? *In obedientia sancta decreto libenter acquiescam*. an
 non vsquequaque perfectum omnibusque numeris absolutum obe-
 dientiæ Religiosæ exemplar representant? Itaque tantos in omni gene-
 re virtutum huiusce præsidio processus faciebat, vt iam non gradatim
 ad sanctitatem pergere, sed cursu contendere pennisque etiam euolare
 videretur. Longum sit ire per singula, quâ submissione, quâ man-
 suetudine, quâ simplicitate ad omnes vsus sit: quibus inediis, vigiliis,
 defatigationibus corpus extenuarit, vires exhausserit, valetudinem labe-
 factarit, quo precandi Deum contemplandique res sacras studio, quâ
 castimoniâ, quâ patientiâ animum excoluerit, spiritum promouerit,
 mentem ad diuinæ cuiusdam perfectionis formam erexerit.

Terribis
 animi for-
 titudine:

Prou. 27.

Vnum illud tantummodò persequar, quod è tribus, quæ initio dicenda
 proposui, reliquum est, atque ad animi robur fortitudinemque pertinet.
 Hic verò quid ego prædicem, quibus ille vel armis vel auxiliis vir-
 tutem suam constantiamque probarit? quando Sapientis iudicio con-
 stat, quòd *vir obediens loquetur victoriam*. Cum vitam hanc infelicem
 atque mortalem innumera circumstent ab incunabilis propè ipsis bella,
 quibus

quibus vel cum nobis ipsis animique domesticis motionibus, vel cum
 exteris hostibus, quos supra naturæ vitium patimur infestissimos, assi-
 duè sit dimicandum; rectè rerum omnium Moderator prouidit Deus, vt
 neque tela nobis decissent quibus vim inferre, neque præsidia quibus
 impetum eorum sustinere & retundere valeamus; sitque beneficio eius
 in potestate omnino nostrâ, nisi ignaui esse volumus, ne plures pugnas
 quàm victorias numeremus. At quænam, oro, ista sunt? quo suscepta
 consilio? quâ auctoritate legibusque sancita? Illa nempe illius ductu
 auspicioque suscepta à nobis arma, *qui genus humanum*, vt Ignatij con-
 ditoris nostri sanctissimi verbis vtat, *neglecte obedientia scelere afflictum ac*
perditum, saluari ipsemet obedientiâ reparauit, factus obediens usque ad mor-
tem, mortem autem crucis. Impreserat fatalia illa contumaciæ vestigia
 posteritati suæ infelix Adam, inscripseratque in animis omnium no-
 strum fucatæ cuiusdam libertatis speciem, omni seruitute turpiorem
 atque intolerabiliorem. Suaue nimirum atque illecebrosum videbatur,
 nullius ductu imperioque flecti, quasuis leges repudiare; durum con-
 trâ naturæque propensionibus inimicum, vocem imperantis nutumque
 excipere, & alterius voluntati obsecundare. At illud quid tandem erat,
 nisi cupiditatibus variis subiici, perturbationibus agitari, sceleri libidini-
 busque seruire? Exin tot vbique terrarum mancipia quot homines ex-
 stiteret; quorum quisque quantum ferè potestate præstabat ac domina-
 batur ceteris, tantum suis ipse vitiis deprauatisque affectionibus serui-
 bat. Enimuerò hanc mentis à se procreatæ tam nobilis, tamque inge-
 nuæ, abiectiorem diutius ferre Deus non potuit; igitur impositum cer-
 uicibus nostris iugum statuit excutere, suisque tantummodò obsequiis
 destinatos in pristinam libertatem vindicare. Hic iam diuinæ Sapientiæ,
 si lubet, rationum, Auditores, prouidentiamque attendite. Cum alia
 infinitæ rationes illi suppeterent, excellentiæ quodammodò præstantiæ-
 que immemor suæ, nostram seruiendi necessitatem cum seruitutis vltro
 à se susceptæ nouâ quadam atque inusitatâ imagine commutandam ra-
 tus, *semetipsum exinaniuit formam serui accipiens.* Attilium ferunt, cum
 Romæ liber esse posset, hostium etiam crudelitati seruire Carthagine,
 quàm ciuium suorum immunitatem labefactare maluisse: quæ res vna
 cum barbaros stupore, Italianam iracundiâ impleset, plus ad conficien-
 dum Punicum bellum roboris atque fortitudinis voluntaria Consulibus
 seruitus, quàm liberorum arma attulere. Tum certè succreuerit nobis
 animi, viresque contra vim ac potentiam hostium auctæ sunt, cum li-
 bertatis vindex nostræ Dei Filius, optione datâ, obedientiæ seruus alieno
 magis elegit arbitrio mori, quàm suo viuere. Quippe cum eorundem
 hostium, quos ille suâ parendi voluntate profligauerat, impetus essent
 dimicationesque sustinendæ; spes iniecta nobis est, eiusdem obedientiæ
 præsidio vinci à nobis expugnarique posse. Quæ quidem ratiocinatio
 veritate ipsâ subnixâ, etiam D. Augustini auctoritate confirmatur. Cui
 enim ignota est hæc eius vox? *Sola obedientia tenet palmam, sola inobedi-*
tia inuenit pœnam. Exempla verò quid commemorem, cum non existi-
 mem par aliud Canisio in hoc laudis genere existisse? Nam vt omit-
 tam, quâ mansuetudine difficillima quæque imperia non exceperit modò,
 A a a a a verum

quâ exem-
 plo CHRIS-
 TII,
 Epist. de virt.
 obedientiæ.

per volun-
 tariam ser-
 uitudinem

Phil. 1.

vincimus,

in Psal. 72.
 conc. 2.

quod patet
 in Canisij
 mansuetu-
 dine,

verum etiam exhausserit atque obsequio mitigarit; ut nihil de simplici-
simplicitate, citate dicam, quam iuuenibus senex, rudibus exercitatus, tironibus ve-
abdicatio- teranus miles fingendum se ducendumque subiecit; ut tacitus præ-
ne officij, teream, quod ad promptissimam dignitatis abdicationem pertinet
 (nam cum præesse Sociis posset, iisque Magistratu ne abiret, hortaren-
 tur; adduci nequaquam potuit, ut, quacumque grauissimarum licet ra-
 tionum specie, momento temporis obedientiæ meritum vel aliorum
 sententiis vel suæ existimationi postponeret, illicoque Prouinciam cum
 imperio in successorem transtulit) quoniam hinc nouum etiam nihil ne-
 que inusitatum. par animi magnitudo Aristidi fuit, qui ad Maratho-
 nem Prætor, militis partes, cum Ducis posset, elegit; imperiumque vl-
suppressione libri, trò ac sponte suâ, cunctis admirantibus, Miltiadi cessit. hoc certe quod
 dicturus sum rarum, minimeque vulgare, prætermitti non potest. Et-
 enim quis nescit, quanto quisque ad mentis suæ conceptiones pariendas
 impetu abripiatur? *Job 4.2.* *Conceptum sermonem tenere quis poterit?* quo quisque
 fetum intelligentiæ suæ amore prosequatur? Librorum eadem ferè quæ
 liberorum progignendorum ratio est: ubi partus maturuit, nisi in lu-
 cem edatur, parentem miris modis affligit, discruciat, necat. Appulerat
 ad scriptionem contra hæreticos mentem suam, Summorum Pontificum
quem Pon- Pij V. & Gregorij XIII. iussu, Canisius: itaque in eam rem incumben-
tificum bat, ut obediendi studio ne valetudini quidem inter assiduos commen-
inssu cæ- tandi labores & lucubrandi contentionem parceret. Quis operæ fructus,
pium, quam ingens, quam copiosus exstiterit, non minus aduersariorum per-
 turbatio, quam rectè sentientium plausus, totiusque Ecclesiæ gratula-
 tio, quibus vtrumque de Præcurfore & Matre Domini commentarium
 exceperet, testata est. Tertia supererat de Apostolorum Principe disser-
 tatio: quam in controuersiam multa secum ab initio meditatus cum in-
 uenerat ipse, tum inuenta ab aliis collegerat, atque in ordinem digesse-
 rat: procedebat labor neque segniter neque infeliciter: erecti, finem ut
 imponeret, expectabant omnium animi, priorum voluminum, quæ
 iam vulgauerat, famam desiderium augente. Scribentem stimulant boni
 publici amor, tuendæ veritatis studium, argumenti grauitas, hæreti-
 corum aduersus CHRISTI Vicarium calumniæ: quin & propensio
 ipsa, neque indoli minus quam zelo congruens negotium, pondere suo,
 ut niteretur, impellebant. Quid expectatis, Auditores? iam enim præ-
 cipere mihi videor opinione vestrà, quanta futura sit parientis lætitia,
 cuius in nitendo tantus est labor, tantaque contentio. At ô rem incredi-
 bilem planeque nouam! omne gaudium intra fructum obedientiæ ste-
 tit, ceteroqui sterile atque infecundum. Hoffæus, cui Prouinciam ali-
 quanto antè tradiderat, siue quòd in paucitate Sociorum viri operâ ad
 plura in dies indigeret, siue quòd, indulgendum paulisper valetudini ra-
 tus, iudicaret omnino lucubrandi studium remitti oportere; primum
 quidem interpellare scriptionem cœpit, hærentesque libris cogitationes
 ad alia diuertere, mox etiam cum Mercuriano, qui tum vniuersam
 Societatem Præpositus moderabatur, agere, ne porro pergeret; tandem
 etiam efficere, ut bonâ Pontificis gratiâ manum à perfecto propemodum
 opere abstineret. Quis hinc nisi eximie sanctitatis vir non commonea-
 tur

Prouincia-
lis consilio
retarda-
rum,

a quo ani-
mo tulit.

tur animo? quis non abortionis tam inopinatae iussu torqueatur vehementer? quis de Provincialis iudicio etiam fortasse non expostulet? At leue nimis hoc, atque ad Canisij gloriam etiam exile. *Quantus qualisque vir, quam perfectus obtemperandi magister sit oportet, qui imperia eiusmodi, velut ipsiusmet cæli nutu definita, obuiis accepit vlnis, incredibiliq; animi voluptate amplexatus est? Heliodorum Ecclesie Tricenis in Thesaliâ Præsidentem ferunt, cum Æthiopiâ suam festinius quam grauius exaratam vel premere iussus esset, vel se Episcopatu abdicare, Infulis priuari suis, quam libri famâ catere maluisse. tanti nimirum etiam optimo cuique suus est vel labor ne pereat, vel gloria ne sepeliatur: Canisio verò adeò non graue hoc neque acerbum seuerioris sapientiae funus accidit, vt vitæ quoque melioris, quam in otio ac tranquillitate Deo in posterum consecraturus esset, beneficium interpretaretur. Principio quidem, cum iam lentiùs studia sua propter crebra Superiorum diuerticula cerneret procedere, neque vtrumq; sat commodè domi forisq; hinc molestum rerum grauiorum, inde iucundum litterarum à se negotium geri posse perspiceret; voces illius exaudiebantur identidem illæ, quæ nutum imperantis, sepositâ interim scribendi propensione, adiuuarent: *Valeant, aiebat, studia, si ab his auocat obedientia, cui me totum debeo.* Postea verò quàm à Mercuriano ferò deliberandum sibi, vtrum mallet in scribendo pergere, an alias res agere, intellexit; præter æquabilitatem præfatus nihil, magno excelsoq; animo sui ac sententiæ victor suæ, *Libenter, inquit, in Patriâ nostrâ & aliorum sententiâ conquescam, vt deinceps reliquam ætatem in Religiosâ simplicitate & simplice obedientiâ tranquillè consumam, ubicumque demum me viuere, & quidquid vel agere vel sustinere voluerint Superiores: horum iudicio magis quam meis desideriis vel propensionibus credam. Certè dum ita sentiet Provincialis, ad scribendum redire non cupio, & fortasse bonâ conscientiâ non debeo.* Denique cum à Pontifice Gregorio missio vacandiq; copia facta esset, tum verò ille summi beneficij loco cessationem accepit, rogauitq; Deum, vt impertitæ quietis ac silentij fructum sibi iucundissimum, quamplurimis vellet esse saltatorem. Neque ex illo tempore vox eius exaudita vlla est, quæ non dico sensum, sed memoriam etiam intermortui operis vel proderet vel reuocaret. O victorem sui animum! ô virum fortem! ô generosum! ô constantem! quidquàmne in hoc laudis genere præstantius? tot præcellentis ingenij fructus, tantis sudoribus partos, tanto studio lucubratos, tantâ contentione collectos, tanto iudicio expolitos, tot omnium ordinum votis desideratos, vnus obedientiæ nutu, velut telo quodam fatali confixos, tumultu ante diem insepultos, incredibili bonorum luctu atrenum interire; Canisium autem, cui hoc funus ducebatur, ne commoueri quidem animo, non frontem contrahere, non vultum inflectere, sed magis lætitiâ gestire, voluptate perfrui, gaudiis exultare? Ego certè vt complura sint honorum illius insignia, laudumq; præclarissima monumenta, nullum neque excellentius neque admirabilius proponi posse existimo, quàm memoriâ virtutis huius sempiternam. Minus profectò est, quòd dæmonas geniosq; malos vicit, atque ex corporibus humanis expulit, quòd incolumitatem ægris, salutem desperatis*

*Heliodoro
gloriosior,
Niceph. lib.
12. c. 34.*

*sui videri
ria;*

*sæper mihi
raculo*

A a a a a z

eis

tis attulit, quòd innumera beneficia viuens mortuusque mortalibus clar-
 gitus est; quòd Heluetiorum Friburgum, senectutis suæ domicilium,
 vltimamque sanctimoniarum palæstram, perpetuo ad hunc vsque diem
 prodigio à pestifera lue, quæ vexari crebrò antè consueuerat, immune
 seruauit: inuis, inquam, totum hoc, cuiusmodicumque sit, existimo,
 quàm quòd id ætatis, auctoritatis, celebritatis domi forisque vir, præ-
 ceptam iam exspectatione famam, nominisque ex tam illustri scripto
 immortalitatem, lubens volensque non animo tantum suo ac propen-
 sione, sed quacumque gloriâ atque hominum existimatione superior,
 vnus imperantis arbitrio nutuque, periclitari passus est. Hanc ego vir-
 tutem eius, hanc animi fortitudinem atque excelsum, hanc tam præ-
 claram eximiamque sui ipsius victoriam omni stylo, scripture, com-
 mentario, litterarum miraculorumque monumentis præponendam iu-
 dico. Nam de perennitate quidem nihil dubito, Auditores, quamdiu
 memoria vigebit Canisij (vigebit autem propter eminentem illius san-
 ctitatem doctrinæque famam semper) nulla non posteritas suspiciet,
 ætas admirabitur, temporum diuturnitas tantæ submissionis obedi-
 tiæque exemplum imitabitur. Id nobis dumtaxat providendum hac in
 parte existimo, Auditores, ne, dum sæculi huius (quod in Societate pri-
 mum tam insignes Canisij palmæ nobilitarunt) memoriam gratâ solen-
 ni que memoriâ recolimus, vel minimùm à virtutis huius non vtilis ma-
 gis quàm gloriosæ vestigiis, tam illustribus tamque præclaris, deflexisse
 videamur. Intuendum nobis est, quibus ille suum lucrandarum ani-
 marum zelum nutrimentis auxerit, quibus gradibus ad supremum per-
 fectionis culmen ascenderit, quibus præsidis aduersus hostes omnes,
 suamque in primis ipse voluntatem corroboratus sit. Nihil istâ cogita-
 tione neque ad mentis nostræ exercitationem vtilius, neque ad morum
 vitæque probitatem honestius, neque ad Canisij commendationem il-
 lustrius, neque ad omnipotentis Dei gloriam promouendam efficacius
 suscipi à nobis admitti que potest. Quare etiam atque etiam oro vos
 obtestorque, Auditores, vt acceptam hanc à viro tanto obedientiæ lau-
 dem, melioris sæculi, quod ingredimur, auspicio, non modò integram
 illibatamque, quo modo tradita vobis est, ad posteros, sed auctam et-
 iam vehementer nouis exemplis atque amplificatam, ad æternitatem
 omnium sæculorum transmittere velitis.

EXER.